

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

35E JAARGANG

WOENSDAG 28 JUNI 1950

No. 1729

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries; C. van den Berg (secretaris).
Redacteur-Secretaris: A. de Wit.*

Assistent-Redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

*J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;
F. Versichelen.*

*Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste
bladzijde van dit nummer.*

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week	511
Sommaire, summaries	511
Het belang der O.E.E.C.-landen bij Truman's Point Four door <i>P. C. W. M. Bogaers</i>	512
„Tracing a new international balance” door <i>C. van den Berg</i>	515
Over de meting van de arbeidsproductiviteit door <i>Dr H. Rijken van Olst</i>	519
De huidige situatie van de Belgische tuinbouw door <i>A. P. Verkinderen</i>	521
Vrije vaart op de Rijn door <i>Mr J. G. Sauveplanne</i>	522
Boekbespreking: N.V. Koninklijke Nederlandse Petroleum Maatschappij 1890—1950, bespr. door <i>Dr M. Weisglas</i>	523
Mededeling: Verkort jaarverslag van het Nederlandsch Economisch Instituut over 1949	524
Internationale notities: Gedeeltelijke restitutie van lasten aan exporteurs in Frankrijk West-Duitslands uitvoer van eindfabrikaten	525
De recente ontwikkeling van het Zwitserse vreemdlingen- verkeer	526
Geld- en kapitaalmarkt	526
Grafieken: Indexcijfers betreffende de totale consumptie van de Neder- landse bevolking	527
Statistieken: Bankstaten	527

DEZER DAGEN

zouden vermoeide productie-eenheden — reiseenheden in spe — sommige zaken gaarne bagatelliseren: „Meine Ruh ist hin, mein Herz is schwer”, welk een naar gevoel om mee op reis te gaan. Hebben de leden van de Republikeinse fractie in de Senaat van de Verenigde Staten ook aan de

400.000 Amerikaanse toeristen op reis naar en door Europa gedacht, toen zij haastig wezen op de noodzaak de oorlog in Korea te localiseren?

„Leert dan reizen met gepeizen”; op die tochten zal de vader van aller gepeins wel de zeer te begrijpen wens zijn, dat men er niets mee te maken mag krijgen. Een wens, waarvan voor degenen, die daaraan hechten, de realiteitswaarde wellicht kan worden verhoogd, door de Amerikaanse verklaring, dat men iets dergelijks al sedert een jaar verwachtte. En dat terwijl juist in de afgelopen week verschillende gezagsdragers in de Verenigde Staten de vreedzame toekomst weer hadden gezien. De administrateur van het E.C.A.-plan zelfs met een tijdslimiet van vijftig jaar.

Dat geeft de burger moed, of wel, als de beschouwer zich van taaier makelij zou achten, dat sterkt hem in zijn vrees. In elk van beide gevallen geeft de schrik, dat weer ergens werkelijk wordt gevochten, hem een zekere kalmte tegen voorlopige ontgoochelingen op ander gebied. Zoals een kandidaat, nadat de slag voor de hoofdvakken is gevallen, met een matte gelatenheid de bijvakken tegemoet treedt.

Ongetwijfeld zal men zelfs in de uiterste graad van overwerkt zijn „vallen” nog associëren met een Frans kabinet. Hetgeen ditmaal juist is. Dat er geen Frans kabinet was, op een tijdstip dat een gewapend conflict uitbrak en een voor Frankrijk essentiële economische conferentie aan de gang was, is geen bericht, dat de ogen op de verteller zal doen rusten. Evenmin verhaalt men heel wat, als men memoreert, dat de Engelse Regering tezamen met haar meest loyale oppositie over het plan-Schuman in zoveel knopen zijn verstrikt, als de ernstige worm, die door Eriks mieren in segmenten moest worden weggedragen.

Is het van belang, dat de delegaties, te Parijs aanwezig voor de beraadslagingen over het plan-Schuman, de reisstaf weder opgenomen hebben? In stilte zijn zij niet gegaan, hun afscheidsgesprek voor de toehoorders was echter meer hoffelijke conversatie dan voorlichting. Eén wegwijzer hebben zij meegekregen in de vorm van een Frans concept. Blijft de oude conferentiewaarheid van kracht: wie het concept heeft, heeft het initiatief?

De staf gegrepen voor een nieuw begin hebben ook 250 Europese schaapherders, die als specialeimmigranten naar de Verenigde Staten werden genood, om daar een gebrek aan geschoold personeel te verhelpen. Zo werden ook 5.000 landarbeiders uit Puerto Rico door de lucht naar Michigan gebracht omdat de oogst aan suikerbieten daar dreigde verloren te gaan door gebrek aan arbeidskracht. Tegelijk heeft Amerika onder het schema voor de teruggebleven gebieden technische experts van velerlei soort ter beschikking gesteld. De leer der comparatieve kosten behoudt haar betekenis.

ASSOCIATIE CASSA

KASSIERSINSTELLING

OPGERICHT IN 1806

BEWAARNEEMING VAN EFFECTEN

HEERENGRACHT 179 • AMSTERDAM-C

K. Mees & Zoonen

Anno 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

Rotterdam

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen
Amsterdam (alleen Assurantie)

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.

DEVIEZENBANK

Hoofdkantoor: Amsterdam,
Vijzelstraat 32
84 Kantoren in Nederland

REISMIDDELEN VOOR UW
ZAKEN- EN VACANTIEREIZEN

Raadpleeg onze desbetreffende brochure welke bij al
onze kantoren kosteloos verkrijgbaar is.

Annonces voor het volgend nummer

dienen uiterlijk Maandag 3 Juli a.s. in het bezit te
zijn van de administratie, Lange Haven 141, Schiedam

ROTTERDAMSCH BANK

FINANCIERING
VAN IMPORT-
EN EXPORT-
TRANSACTIES

250 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij

H. A. M. Roelants
Schiedam

Fa. A. O. Beuth van Wickevoort Crommelin

Amsterdam-Z. Tel. 25410
Cornis v. d. Lindenstraat 22
Verzekeringadviseurs.

LOD. S. BEUTH

specialist Gezins- en Oude-
dagsverzorging.

Adviezen inzake:

Pensioen-voorzieningen voor
Staf en Personeel.

Organisatie Bedrijfs- en Onder-
nemingspensioenfondsen.

Aanvulling en normalisatie van
bestaande regelingen.

BELASTINGCONSULTATIEBUREAU

A. L. F. LEVERINGTON

Alle belastingzaken

Medewerkers:

E. J. de Boer, Oud-Insp. d. Bel.
D. Sweepe, Oud-Ontv. d. Bel.
Mr. Dr. B. J. F. Steinmetz, Bel. jur.
N. A. Schol, Cand. Notaris.

Amsterdam:

1e Helmersstr. 95 - Tel. 85508

Haarlem:

Ged. Oude Gr. 11 B - Tel. 12468

ADVERTEER
IN DE
ESB

DOK- EN WERF-MAATSCHAPPIJ WILTON-FIJENOORD N.V.

GEVESTIGD TE SCHIEDAM

**Uitgifte van nom.
f 5.000.000.— 3 1/2 pCt. Obligatiën,**

in stukken van nom. f 1000.— aan toonder.

Ondergetekenden berichten, dat zij de inschrijving op boven-
genoemde obligatiën, met recht van voorkeur tot den
koers van 100 pCt. voor houders van de niet uit-
gelote per 1 December 1950 aflosbaar gestelde
obligatiën van de 4 1/2 pCt. hypothecaire obligatie-
lening van 1942, oorspronkelijk groot f 1.897.000.—,
openstellen op

Dinsdag 4 Juli 1950

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

te AMSTERDAM ten kantore van:

**Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.,
Labouchere & Co. N.V.;**

te 's-GRAVENHAGE ten kantore van:

de Heren **Heldring & Pierson,
Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.;**

te ROTTERDAM ten kantore van:

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.;

tot den koers van 101 pCt.

op de voorwaarden van het prospectus dd. 23 Juni 1950. Pros-
pectussen en inschrijvingsbiljetten zijn verkrijgbaar bij de in-
schrijvingskantoren.

**NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.
LABOUCHERE & Co. N.V.
HELDRING & PIERSON**

Amsterdam, 23 Juni 1950.
's-Gravenhage,

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK.

P. C. W. M. Bogaers, *Het belang der O.E.E.C.-landen bij Truman's Point Four.*

Het im- en exportprogramma der O.E.E.C.-landen is, voor zover het betrekking heeft op de Verenigde Staten en Canada en voor zover men storende invloeden op de economie dezer landen wil vermijden, slechts te verwezenlijken, indien een deel der gedurende de laatste jaren, dank zij de Marshall-hulp naar Europa geëxporteerde goederen wordt aangewend voor de ontwikkeling der „undeveloped areas”. De ontwikkeling dezer gebieden is een voorwaarde voor de realisering van het exporttarget der O.E.E.C.-landen t.a.v. de niet-dollarlanden.

C. van den Berg, *„Tracing a new international balance”.*

De Nederlandsche Economische Hoogeschool heeft een driedaagse internationale studieconferentie georganiseerd, gewijd aan het vraagstuk van het herstel van een vrij en multilateraal handelsverkeer. Prof. Dr J. Tinbergen, die in het bijzonder het dollarvraagstuk belichtte, kwam tot de conclusie, dat voor de eerstkomende 2 à 3 jaren quantitative beperkingen waarschijnlijk de meest effectieve maatregel ter oplossing van het dollarprobleem zullen zijn. Dr R. Triffin, de Europese betalingsunie als onderwerp inleidend, bracht de voordelen, verbonden aan een regionale behandeling van het evenwichtsprobleem, naar voren, terwijl één der conclusies van Prof. S. Posthuma, sprekend over een monetaire en economische unie in West-Europa luidde, dat een betalingsunie slechts gezien kan worden als een onvolledige regeling van tijdelijk karakter, die in de loop der tijd aangevuld er uitgebreid zal moeten worden.

Dr H. Rijken van Olst, *Over de meting van de arbeidsproductiviteit.*

Hoewel door statistici een zo volledig mogelijke voorlichting wordt gegeven omtrent de gevolgde berekeningsmethode bij het bepalen der statistische gegevens, doet bij de interpretatie dezer gegevens nog een groot aantal onjuiste opvattingen opgeld. In dit artikel wordt aan de hand van de meting der arbeidsproductiviteit betoogd, dat overal, waar men macro-economische statistieken tracht te gebruiken voor het oplossen van micro-economische problemen, het gevaar van misvattingen groot is.

A. P. Verkinderen, *De huidige situatie van de Belgische tuinbouw.*

De Belgische tuinbouw is voor enkele belangrijke producten in meerdere mate afhankelijk van uitvoermogelijkheden dan de landbouw; voor andere producten is er een grote invoerbehoefte. Voor de groenteverbouwers was 1949 over het algemeen geen slecht jaar. De fruitteeltbedrijven verkeren in een rampzalige toestand, die men tracht te verbeteren door het inbrengen van meer variëteiten, het inrichten van bewaarplaatsen, het beter verzorgen van de kwaliteit en het organiseren van de afzet. Voor de bloemeteeltbedrijven en boomkwekerijen bestaan sedert het einde van de oorlog afzetmoeilijkheden in het buitenland, waaruit een ware overrompeling van de binnenlandse markt volgde.

Mr J. G. Sauveplanne, *Vrije vaart op de Rijn.*

Een zekere ordening van de Nederlandse Rijnvaart wordt door velen noodzakelijk geacht. De vraag rijst echter in hoeverre zulk een ordening zou passen bij de vrije vaart krachtens art. 1 der Herzene Rijnvaartakte.

Indien de door schr. gegeven uitleg aan een arrest van de Hoge Raad van 28 Maart jl. juist is, zouden perspectieven worden geopend. Maatregelen van algemene economische ordening, die nolens volens de Rijn in hun werkingssfeer betrekken, zouden dan met de vrijheid van vaart in overeenstemming kunnen zijn.

SOMMAIRE.

P. C. W. M. Bogaers, *L'importance des pays O.E.C.E. en ce qui concerne le Point 4 de Truman.*

Le programme d'importation et d'exportation des pays O.E.C.E. ne peut être réalisé, pour autant qu'il se rapporte à l'Europe. Unis et au Canada, et pour autant qu'il se rapporte à éviter une influence gênante sur l'économie de ces pays, que si une partie des marchandises envoyées en Europe sera utilisée en faveur des „undeveloped areas”.

C. van den Berg, *Etude d'une nouvelle balance internationale.*

La Nederlandsche Economische Hoogeschool a organisé une conférence internationale d'études, qui a duré trois jours, sur le rétablissement des libres relations commerciales multilatérales. L'auteur donne un succinct résumé des études présentées par le Dr Triffin, le Prof. S. Posthuma et le Prof. Dr J. Tinbergen, ainsi que des débats.

Dr H. Rijken van Olst, *Le mesurage de la productivité du travail.*

L'auteur démontre dans cet article à l'aide du mesurage de la productivité du travail que l'utilisation de statistique macro-économique pour résoudre des problèmes du domaine micro-économique, prête facilement à confusion.

A. P. Verkinderen, *La situation actuelle de la horticulture belge.*

L'année 1949 n'a pas été, en général, défavorable pour les horticulteurs belges. La fructiculture, toutefois, se trouve dans une situation déplorable. Il ne sera pas facile, d'autre part, de trouver une solution aux difficultés qu'éprouvent les jardiniers-fleuristes et les arboriculteurs.

Mr J. G. Sauveplanne, *Libre navigation sur le Rhin.*

L'auteur examine dans quelle mesure la réglementation de la navigation rhénane néerlandaise pourrait cadrer avec la libre navigation conformément à l'article Ier de l'Acte Rhénan révisé.

SUMMARIES.

P. C. W. M. Bogaers, *The interest of the O.E.E.C. countries in Truman's Point Four.*

The import and export programme of the O.E.E.C. countries, in so far as it relates to the United States and Canada and in so far as disturbing influences on the economy of these countries are to be avoided, can only be realized if a portion of the goods exported to Europe is destined for 'the development of the „undeveloped areas”.

C. van den Berg, *„Tracing a new international balance”.*

The Netherlands School of Economics organized a three days' international study conference on the restoration of free and multilateral trade. A short résumé is given of the lectures of Dr R. Triffin, Prof. S. Posthuma and Prof. Dr J. Tinbergen as well as of the subsequent debates.

Dr H. Rijken van Olst, *Measuring labour-productivity.*

On the basis of measuring labour-productivity the writer points out that wherever efforts are made to use macro-economic statistics for the solution of micro-economic problems, danger of misunderstanding is great.

A. P. Verkinderen, *The present position of Belgian horticulture.*

Generally speaking, 1949 was not a bad year for the Belgian horticulturists. The fruit-growing industry, however, is in a deplorable state. It will not be easy to improve the position of the floriculturists and nurserymen, who have been up against difficulties in their foreign sales.

Dr J. G. Sauveplanne, *Free Rhine-traffic.*

An examination of the extent to which the organization of Netherlands' Rhine-shipping would fit in with the free traffic by virtue of the Revised Rhine Shipping Act.

HET BELANG DER O.E.E.C.-LANDEN BIJ TRUMAN'S POINT FOUR.

In het tweede rapport van de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking ¹⁾ is een aantal veronderstellingen geuit ten aanzien van het toekomstige beloop van de productie, import en export der O.E.E.C.-landen.

Aangezien het primaire doel van deze productieplannen bestaat uit het sluitend maken van de diverse betalingsbalansen, is het niet ondienstig de voorwaarden voor de concretisering van deze plannen en de mogelijke reacties hiervan op de internationale economische kringloop van goederen en diensten na te gaan.

Menigeen, die kennis neemt van de productieplannen van de diverse O.E.E.C.-landen en hun overzeese gebiedsdelen, zoals die in genoemd rapport zijn opgenomen, vraagt zich nl. met zorg af: zal het gevolg van deze grootse plannen niet zijn een algemene afzetcrisis en zal met name niet de algemene uitbreiding van de industriële productie het Nederlandse industrialisatieprogramma tot een „farce” maken? Zij, die zich deze vraag stellen, dienen te bedenken, dat men, in tegenstelling met deze opvatting, in het algemeen mag aannemen, dat een harmonieuze economische ontwikkeling een verruiming van de internationale handel ten gevolge heeft, dat deze harmonie o.a. afhankelijk is van een ongestoorde en gecoördineerde werking van het specialisatie-effect en dat de omvang van de verruiming van de internationale handel op zijn beurt afhankelijk is van de stijging van de nationale inkomens der diverse landen. Een sluitende betalingsbalans door middel van vergroting van export ²⁾ of door vermindering van de import ²⁾ is dus niet alleen afhankelijk van de goede wil en de inspanning van het plannenmakende land, maar evenzeer van de productie-uitbreiding in de landen, waarmee dit land handelsrelaties onderhoudt, terwijl omgekeerd deze plannen ook weer hun invloed uitoefenen op de omvang van de productie en handel van het buitenland.

Bij gelijkblijvende prijs- en kostenverhoudingen tussen de landen onderling, wordt de verruiming van de export van een bepaald land, behalve door de vergroting van de productie in de afzetgebieden, bovendien nog bepaald door de inkomenselasticiteitscoëfficiënten van de goederen, die voor export in aanmerking komen.

Wil men derhalve nagaan, of de plannen van de O.E.E.C.-landen ten aanzien van de sanering van de betalingsbalansen realiseerbaar zijn, dan dienen naast elkander te worden gesteld enerzijds de beoogde ontwikkeling in het handelsverkeer der O.E.E.C.-landen en anderzijds de productievergroting in de landen, waarmee de O.E.E.C.-landen handelsbetrekkingen onderhouden, en de inkomenselasticiteitscoëfficiënten van deze landen.

Het im- en exportprogramma der O.E.E.C.-landen.

In het hierboven reeds genoemde tweede rapport van de O.E.E.C.-landen is de ontwikkeling van het handelsverkeer in ruime zin van deze landen geraamd als in de tabellen A en B).

- Volgens deze cijfers wordt de stijging van de dollarinkomen der O.E.E.C.-landen uit de Verenigde Staten van Amerika en Canada in het jaar 1951-'52 geraamd op \$ 0,46 mrd t.o.v. 1948 en \$ 0,57 mrd t.o.v. 1949-'50 en de verlaging der dollaruitgaven in het jaar 1951-'52 op \$ 2,55 mrd t.o.v. 1948 en \$ 1,23 mrd t.o.v. 1949-'50.

In het voorgaande is gesteld, dat een exportvergroting in het algemeen afhankelijk is van de stijging van het nationale inkomen in de afzetgebieden en de inkomenselasticiteitscoëfficiënten der geëxporteerde goederen; dit is evenzeer het geval voor een niet met storingen gepaard gaande opneming in de binnenlandse economie van goederen en diensten, die door een importvermindering van

de afzetgebieden niet meer in de oude richting kunnen worden aangewend. Dit betekent, dat een opneming in de binnenlandse economie van de Verenigde Staten van Amerika en Canada van de goederen en diensten, die voorheen, dank zij de Marshall-hulp, naar Europa werden geëxporteerd, slechts dan zonder wrijvingen zal geschieden, indien de productie van deze Noordamerikaanse landen evenredig wordt vergroot.

A. Zichtbare en onzichtbare exporten naar de Verenigde Staten van Amerika en Canada (in mrd dollars).

	1948	1949-'50	1951-'52
Goederen	1,22	1,04	1,50
Scheepvaart	0,45	0,45	0,48
Toerisme	0,12	0,19	0,27
Totaal	1,79	1,68	2,25

B. Zichtbare en onzichtbare importen, afkomstig van de Verenigde Staten van Amerika en Canada (in mrd dollars).

	1948	1949-'50	1951-'52
Goederen	5,51	4,32	3,15
Scheepvaart	0,82	0,70	0,62
Toerisme	0,06	0,05	0,07
Totaal	6,39	5,07	3,84

Volgens bovenstaande cijfers kan de dollarwinst der O.E.E.C.-landen ten gevolge van importvermindering en exportvergroting in het jaar 1951-'52 t.o.v. 1948 worden geschat op \$ 3,01 mrd en t.o.v. 1949-'50 op \$ 1,80 mrd. Dit betekent eveneens, dat de Verenigde Staten van Amerika en Canada in 1951-'52, tengevolge van exportvergroting en importvermindering der O.E.E.C.-landen, in hun binnenlandse economie een extra hoeveelheid goederen en diensten zouden moeten opnemen ter waarde van bijna 100 pCt van de directe import uit de O.E.E.C.-landen in 1949-'50.

Het is duidelijk, dat op basis van de veronderstelling, dat de concurrentiepositie tussen de landen onderling zich niet wijzigt, een dergelijke toevloed onmogelijk op de normale wijze van interne productievergroting enigszins behoorlijk kan worden opgevangen en dat ter oplossing van het dollarprobleem nadere voorzieningen alleszins gerechtvaardigd zijn.

De export van de O.E.E.C.-landen naar alle landen van de wereld, uitgezonderd Amerika en Canada, wordt volgens de tabellen C en D geacht toe te nemen van \$ 16,05 mrd in 1948 tot \$ 16,99 mrd in 1949-'50 en tot \$ 18,44 mrd in 1951-'52, derhalve een toeneming in 1951-'52 met 15 pCt t.o.v. 1948 en 9 pCt t.o.v. 1949-'50.

C. Zichtbare en onzichtbare exporten naar alle landen, niet behorende tot de dollar-area (in mrd dollars).

	1948	1949-'50	1951-'52
Goederen	14,45	15,36	16,68
Scheepvaart	1,39	1,21	1,25
Toerisme	0,21	0,42	0,51
Totaal	16,05	16,99	18,44

D. Zichtbare en onzichtbare importen, afkomstig van alle landen, niet behorende tot de dollar-area (in mrd dollars).

	1948	1949-'50	1951-'52
Goederen	16,01	16,02	16,81
Scheepvaart	1,29	1,12	1,07
Toerisme	0,4	0,42	0,47
Totaal	17,70	17,56	18,35

Het hangt nu af van de grootte der diverse inkomenselasticiteitscoëfficiënten of deze vergroting van de export in de practijk kan worden gehaald.

¹⁾ Parijs, Februari 1950.

²⁾ Export en import beide in ruime zin; hieronder vallen dus ook diensten.

Indien deze elasticiteitscoëfficiënt gemiddeld gelijk is aan 1, houdt een vermeerdering van de export met 9 pCt in twee jaren in een vermeerdering van de nationale productie met 4,5 pCt per jaar. Een dergelijke taakstelling klopt met de productieprogramma's van de O.E.E.C.-landen zelve, voor zover het de industriële productie betreft.

In genoemd rapport van de O.E.E.C.-landen wordt nl. medegedeeld, dat verwacht wordt, dat, mede dank zij de verdere voortzetting van de Marshall-hulp, de industriële productie in de periode 1950-'52 in de meeste landen met 5 à 6 pCt zal toenemen. Het rapport merkt op, dat deze stijging lager is dan die der afgelopen jaren, maar een vergelijking met het vooroorlogse gemiddelde van 3 pCt best kan doorstaan.

De indexcijfers van de industriële productie der afzonderlijke landen zijn als volgt geraamd ³⁾:

Land	1948	1949-'50	1950-'52
Oostenrijk	100	125 (1949)	146 (1952)
Duitsland	100	156	168
Griekenland	100	—	140
Italië	100	112	118
Nederland	100	112	120
Noorwegen	100	109	114
Zweden	100	107	112
Engeland	100	109	115

De betekenis van Truman's Point Four.

Het zijn echter niet alleen de O.E.E.C.-landen, wier productie, indien de inkomenselasticiteitscoëfficiënt gemiddeld de waarde 1 bezit, met gemiddeld 4,5 pCt per jaar moet stijgen, wil het exportprogramma der O.E.E.C.-landen kans op slagen hebben; ook de productieprogramma's der niet-O.E.E.C.-landen moeten aan deze voorwaarde voldoen.

Wat is de verwezenlijking van deze voorwaarde, die de gedachten doet uitgaan naar de uitwerking van het bekende punt 4 van Truman's inaugurale rede in Januari 1949, aangezien het merendeel van de landen der overige continenten kan worden gerekend tot de „undeveloped areas”.

Dat ook de O.E.E.C.-landen groot belang hechten aan deze ontwikkeling, blijkt uit het plan van de Ierse Minister van Buitenlandse Zaken, Mac Bride, te Parijs ingediend, om een internationale conferentie te beleggen over investeringen in minder ontwikkelde gebieden, waarbij met name beoogd wordt de O.E.E.C.-landen bij de ontwikkeling van deze gebieden een grote rol te laten spelen, om op deze wijze nieuwe afzetgebieden te scheppen voor de Europese producten.

Wordt in het programma voor hulp aan onontwikkelde gebieden thans nog veelal van technische bijstand gesproken, het moet niet onwaarschijnlijk worden geacht, dat deze technische bijstand zal worden gevolgd door grote credieten.

Een eerste aanduiding voor deze ontwikkeling kan zijn het Amerikaanse wetsvoorstel om de investeerders van Amerikaans kapitaal in buitenlandse ondernemingen garanties te geven ten aanzien van rente en terugbetaling.

Ook het laatste jaarverslag van de Internationale Bank voor Herstel en Ontwikkeling vermeldt, dat haar beoogingen gericht dienen te zijn op het verstrekken van directe financiële hulp aan de economisch minder-ontwikkelde gebieden.

Het is op deze wijze, dat ook een oplossing gevonden kan worden voor de moeilijkheden, waarvoor Amerika en Canada zullen komen te staan ten gevolge van de drastische vermindering van de dollarimporten der O.E.E.C.-landen in de komende jaren, welke goederen, zoals wij reeds zagen, onmogelijk zonder grote storingen in de interne economie van deze landen kunnen worden opgenomen.

³⁾ Deel II, blz. 68.

Een doorgeven van de hulp, die Europa gedurende de laatste jaren ontvangen heeft, aan de economisch niet-ontwikkelde landen van de wereld, is niet alleen een groot voordeel voor de welvaart van deze landen, maar ook het sluitstuk op de sanering van de betalingsbalans der O.E.E.C.-landen en betekemt tevens het vermijden van storende invloeden in de Amerikaanse economie.

De ontwikkeling van deze gebieden is een belangrijke schakel voor het verkrijgen van een nieuw structureel evenwicht in de wereldhandel.

„It has become clear, that the wide gap between unprecedented wealth in a few countries and grinding poverty in most of the others constitutes a basic source of economic and social instability in the world. The narrowing of this economic gap by accelerating development in the less advanced areas, is thus an imperative and urgent task from the standpoint of the more and the less developed countries alike”⁴⁾.

Het Nederlandse belang bij de ontwikkeling der „undeveloped areas”.

Is in het bovenstaande gesproken over het voordeel, dat de gezamenlijke Westeuropese landen bij de ontwikkeling van deze economisch achterlijke gebieden hebben, ook het specifieke Nederlandse belang bij deze ontwikkeling moet niet te gering worden aangeslagen. In de eerste plaats kan er op worden gewezen, dat volgens tabel I ⁵⁾ het aandeel van de intercontinentale export in het eerste halfjaar 1949 31,6 pCt van de totale Nederlandse export bedroeg tegen 26,9 pCt in het jaar 1948.

Tevens zien wij in deze staat, dat dit intercontinentale exportpakket in 1948 voor 32,5 pCt „industriële productiemiddelen” ⁶⁾ bevatte, voor 22,8 pCt textielgoederen en voor 12,7 pCt door de industrie veredelde landbouwproducten.

In het eerste halfjaar 1949 waren deze cijfers respectievelijk 35,5 pCt, 17,6 pCt en 14,2 pCt, uit welke cijfers duidelijk de belangrijkheid van deze gebieden als afzetmarkt voor de Nederlandse industrie spreekt (zie tabel I op blz. 514).

Indien men voorts van de totale intercontinentale export in mindering brengt de export naar de economisch hoog-ontwikkelde landen van deze groep, wier afnemings van Nederlandse producten iets te betekenen heeft ⁷⁾, zoals de Verenigde Staten van Amerika, Canada, Australië, Argentinië en Zuid-Afrika, dan krijgt men als resultaat voor het jaar 1948, dat de totale intercontinentale export minus de export naar de hierboven genoemde landen f 545 mln bedroeg, waarvan f 165 mln betrekking had op de belangrijkste afdelingen van de hierboven genoemde groep „industriële productiemiddelen” ⁸⁾.

De totale Nederlandse export van deze „industriële productiemiddelen” bedroeg in 1948 f 878 mln, zodat, globaal genomen, mag worden gezegd, dat de economisch minder-ontwikkelde landen van de werelddelen buiten Europa in 1948 ca 19 pCt van de totale Nederlandse export van deze industriële productiemiddelen afnamen, welk percentage in het eerste halfjaar 1949 22 bedroeg.

Van de totale textielexport ten bedrage van f 395 mln in 1948 werd voor f 112 mln ten bedrage van f 395 mln, d.w.z. 28,4 pCt; voor het eerste halfjaar 1949 worden deze cijfers respectievelijk f 244 mln, f 78 mln en 32 pCt.

Van de totale export van de door de industrie veredelde landbouwproducten (de afdelingen III en IV) ten bedrage

⁴⁾ „Technical assistance for economic development”; United Nations, blz. 5.

⁵⁾ Deze tabel is samengesteld uit gegevens, vermeld in de maandstatistiek van In-, Uit- en Doorvoer van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

⁶⁾ Onder industriële productiemiddelen verstaan wij de goederen, die in de handelsstatistiek van het C.B.S. zijn opgenomen onder de afdelingen V, VI, XV, XVII, XVIII en XXII.

⁷⁾ Als norm hiervoor is genomen een Nederlandse export in 1948 van boven de f 10 mln.

⁸⁾ Dit zijn de afdelingen V, VI, XV, XVI en XVII.

TABEL I.

De intercontinentale export van Nederlandse producten (in 1.000 gld).

Groepen en afdelingen	1948				1949 (eerste halfjaar)			
	Totale export	in pCt	Intercontinentale export	in pCt	Totale export	in pCt	Intercontinentale export	in pCt
Groep A: Onbewerkte of gedeeltelijk bew. landb. prod.								
Afd. I ¹⁾	376.649	14,1	76.325	10,6	315.947	18,8	76.294	14,3
Afd. II ²⁾	489.913	18,3	66.965	9,3	214.929	12,8	22.675	4,3
Subtotaal Groep A	866.562	32,4	143.290	19,9	530.876	31,6	98.969	18,6
Groep B: Door de ind. veredelde landb. prod.								
Afd. III ³⁾	85.792	3,2	15.046	2,1	53.009	3,2	19.309	3,6
Afd. IV ⁴⁾	276.446	10,3	76.241	10,6	155.827	9,3	56.584	10,6
Subtotaal Groep B	362.238	13,5	91.287	12,7	208.836	12,5	75.893	14,2
Groep C: Industriële cons.goed., niet zijnde voedings- en genotmidd.								
Afd. VII ⁵⁾	11.536	0,4	1.049	0,1	7.629	0,5	873	0,1
Afd. VIII ⁶⁾	7.940	0,3	1.566	0,2	4.612	0,3	703	0,1
Afd. XII ⁷⁾	4.553	0,2	572	0,1	5.356	0,3	2.584	0,4
Afd. XIII ⁸⁾	22.770	0,8	5.065	0,7	12.830	0,8	3.522	0,6
Afd. XIV ⁹⁾	5.471	0,2	1.297	0,2	2.845	0,2	345	0,1
Afd. XXI ¹⁰⁾	1.380	0,1	710	0,1	636	0,4	162	0,1
Subtotaal Groep C	53.650	2	10.259	1,4	33.908	2,1	8.189	1,3
Groep D: Ind. grondst., hulpst., prod. midd. en vervoermaterieel								
Afd. V ¹¹⁾	136.908	5,1	13.660	1,9	91.342	5,5	15.251	2,8
Afd. VI ¹²⁾	180.976	6,8	35.150	4,9	116.597	6,9	20.074	3,7
Afd. XV ¹³⁾	239.629	9,6	67.802	9,4	176.818	10,5	78.087	14,7
Afd. XVI ¹⁴⁾	259.271	9,7	87.044	12,1	163.788	9,7	58.428	10,9
Afd. XVII ¹⁵⁾	61.705	2,3	18.084	2,5	49.270	2,9	9.639	1,8
Afd. XVIII ¹⁶⁾	9.991	0,3	3.873	0,5	7.154	0,4	3.289	0,6
Afd. XXII ¹⁷⁾	8.506	0,3	8.257	1,2	5.832	0,3	5.389	1
Subtotaal Groep D	896.986	34,1	233.830	32,5	610.801	36,2	190.157	35,5
Groep E: Niet nader te splitsen ind. cons.goed., niet zijnde voedings- en genotmiddelen, en prod.middelen								
Afd. IX ¹⁸⁾	14.280	0,5	2.950	0,4	7.624	0,5	2.327	0,4
Afd. X ¹⁹⁾	74.782	2,8	29.734	4,1	43.943	2,6	19.624	3,6
Afd. XI ²⁰⁾	394.630	14,8	163.830	22,8	244.484	14,5	93.828	17,6
Subtotaal Groep E	483.692	18,1	196.514	27,3	296.051	17,6	115.779	21,6
Groep F: Overige producten								
Afd. XIX ²¹⁾	2.258	0,1	44	0,0	2.304	0,1	2.066	0,4
Afd. XX ²²⁾	4.090	0,2	1.760	0,3	3.202	0,2	1.095	0,2
Subtotaal Groep F	6.348	0,3	1.804	0,3	5.506	0,3	3.161	0,6
Goederen, niet opgenomen onder de afdelingen I t/m XXII	—	—	40.761	5,7	—	—	40.231	7,5
Totaal	2.669.467	100	717.745	100	1.685.978	100	532.379	100

¹⁾ Levende dieren en producten van het dierenrijk.²⁾ Producten van het plantenrijk.³⁾ Vetstoffen, vetten, oliën en dissociatieproducten daarvan; bew. spijsvetten, was van dierlijke of van plantaardige oorsprong.⁴⁾ Producten van de voedselindustrie, dranken, alcoholhoudende dranken en azijn; tabak.⁵⁾ Huiden, vellen, leder en pelterijen; lederwaren en bontwerken.⁶⁾ Rubber en rubberwaren.⁷⁾ Schoeisel, hoeden, parapluïes en parasols; modewaren.⁸⁾ Werken van steen en van andere minerale stoffen; ceramische producten; glas en glaswerk.⁹⁾ Echte parels, edelstenen, edele metalen en werken van deze stoffen.¹⁰⁾ Kunstvoorwerpen; voorwerpen voor verzamelingen.¹¹⁾ Minerale producten.¹²⁾ Chemische producten en pharmaceutische producten, verf en vernissen; parfumerieën; zeep, kaarsen e.d.; lijm en gelatine; springstoffen en meststoffen.¹³⁾ Onedele metalen en werken daarvan.¹⁴⁾ Machines en toestellen; electro-technisch materieel.¹⁵⁾ Vervoermaterieel.¹⁶⁾ Wetenschappelijke instrumenten en toestellen; precisie-instrumenten en toestellen; uurwerken; muziekinstrumenten.¹⁷⁾ Goederen, welke niet onder de afdelingen I—XXI kunnen worden opgenomen.¹⁸⁾ Hout en houtwaren.¹⁹⁾ Papier en papierwaren.²⁰⁾ Textielstoffen en textielwaren.²¹⁾ Wapens en munitie.²²⁾ Diverse goederen en producten niet elders onder begrepen

TABEL II.

De geografische verdeling van de Nederlandse intercontinentale export van enkele industriële artikelen-groepen.

Landen	1948						1949 (eerste halfjaar)					
	Industriële prod. midd. ¹⁾		Textiel-goederen ²⁾		Door de industrie veredelde landb. prod. ³⁾		Industriële prod. midd. ¹⁾		Textiel-goederen ²⁾		Door de industrie veredelde landb. prod. ³⁾	
	× f 1.000	in pCt	× f 1.000	in pCt	× f 1.000	in pCt	× f 1.000	in pCt	× f 1.000	in pCt	× f 1.000	in pCt
Indonesië, Suriname en Ned. Antillen	71.517	32,1	45.004	27,5	48.870	53,5	67.867	37,4	52.508	56	44.760	59
Overzeese landen, waarnaar de export in 1948 minder dan f 10 mln bedroeg	49.086	22,1	36.120	22	14.677	16,1	27.461	15,1	16.100	17,2	16.816	22,1
Totaal intercontinentale export	221.740	100	163.830	100	91.287	100	181.479	100	93.828	100	75.891	100

¹⁾ De afdelingen V, VI, XV, XVI, XVII.²⁾ De afdeling XI.³⁾ Afdelingen III en IV.

van f 362 mln in 1948, werd voor f 78 mln in genoemde landen afgezet, d.w.z.: 22 pCt; voor het eerste halfjaar 1949 waren deze cijfers respectievelijk f 207 mln, f 69 mln en 33 pCt.

Een nog verdergaande analyse van deze cijfers leert ons, dat het respectabele aandeel van deze groep landen in de export van Nederlandse industriële producten niet alleen te danken is aan de omstandigheid, dat onder deze groep landen ook ressorteren de op bijzondere wijze met Nederland verbonden overzeese gebieden, zoals Indonesië, Suriname en Nederlandse Antillen.

Met name moet aandacht worden gevraagd voor de vrij grote spreiding van de intercontinentale afzet van de hier bedoelde industriële artikelen; de betekenis van de landen der overige continenten, die elk afzonderlijk als afzetmarkt van Nederlandse producten van geringe betekenis waren, nl. de landen, die in 1948 voor minder dan f 10 mln afnamen, is als groep vrij groot. Zo blijkt uit tabel II, dat in deze groep landen⁹⁾ in 1948 22,1 pCt van de intercontinentale export van industriële productiemiddelen, 22 pCt van de intercontinentale export van textielproducten en 16,1 pCt van de intercontinentale export van door de industrie veredelde landbouwproducten werd afgezet; voor het eerste halfjaar 1949 waren deze cijfers respectievelijk 15,1 pCt, 17,2 pCt en 22,1 pCt (zie tabel II op blz. 514).

De belangrijkheid van deze gebieden als potentiële afzetmarkt voor Nederlands industriële producten komt nog duidelijker naar voren in tabel III, weergevend de samenstelling van het Nederlandse exportpakket voor deze gebieden. Hoewel het beeld van de samenstelling van dit exportpakket enigszins vertroebeld wordt ten gevolge van het vrij grote percentage van de goederen, die niet onder de groepen A t/m F zijn opgenomen, kan hieruit toch de conclusie worden getrokken, dat ook het zwaartepunt van het exportpakket voor deze gebieden ligt bij de industriële productiemiddelen en textielgoederen, terwijl daarnaast ook het aandeel der door de industrie veredelde landbouwproducten niet mag worden veronachtzaamd.

TABEL III.

Samenstelling Nederlands exportpakket, naar die overzeese landen, waarnaar in 1948 voor minder dan f 10 mln werd geëxporteerd.

Groepen	1948		1949 (eerste halfjaar)	
	× f 1.000	in pCt	× f 1.000	in pCt
Groep A ¹⁾	32.615	20,1	27.213	25
Groep B	14.677	9,1	16.816	15,5
Groep C	1.076	0,7	324	0,3
Groep D	57.399	35,5	31.763	29,2
Groep E	39.052	24,2	18.610	17,1
Groep F	25	—	—	—
Goederen, niet opgenomen onder de groepen A t/m F	16.765	10,1	13.967	12,9
Totaal	161.609	100	108.693	100

¹⁾ Voor de betekenis van de groepen: zie tabel I.

Deze gegevens spreken voldoende duidelijke taal over het belang van Nederlands industriële export bij de ontplooiing van de in economische ontwikkeling achtergebleven gebieden.

In het jongste praec-advies van Prof. Tinbergen voor de Vereniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek werd aangenomen, dat de inkomenselasticiteit van de vraag naar bepaalde goederen voor de verschillende landen dezelfde zou zijn.

Wij menen dit te moeten betwijfelen en met name te moeten stellen, dat de inkomenselasticiteit van de vraag

⁹⁾ Hiertoe behoren o.a.: Afghanistan, Arabië, Birma, Ceylon, China, Irak, Iran, Philippijnen, Syrië, Thailand, Algerië, Belgische Congo, Franse overzeese gebiedsdelen, Kenia en Oeganda, Nigeria, Portugees Oost-Afrika, Rhodesia, Spaans West-Afrika, Tanganiika, Tanger, Tunis, Chili, Columbia, Jamaica, Trinidad, Uruguay.

naar bepaalde productiemiddelen in zich met behulp van technische en geldelijke bijstand ontwikkelende landen groter is dan in landen, die reeds een hoger economisch ontwikkelingsstadium hebben bereikt. Het kan voor het welslagen van de Nederlandse industrialisatie van groot belang zijn, na te gaan voor welke artikelen in deze landen de inkomenselasticiteitscoëfficiënten het grootste zijn en bij de zich wijzigende structuur van het Nederlandse productie-apparaat hiermede rekening te houden.

Samenvatting.

Het im- en exportprogramma der O.E.E.C.-landen is, voor zover het betrekking heeft op de Verenigde Staten en Canada en voor zover men storende invloeden op de economie van deze landen wil vermijden, alleen te verwezenlijken, indien een gedeelte van de gedurende de laatste jaren, dank zij de Marshall-hulp, naar Europa geëxporteerde goederen wordt aangewend voor de ontwikkeling van de zgn. „undeveloped areas”.

Bovendien is de ontwikkeling van deze gebieden een noodzakelijke voorwaarde voor de realisering van het exporttarget der O.E.E.C.-landen ten aanzien van de niet-dollarlanden.

De uitvoering van Truman's Point Four is derhalve voor alle partijen (de Verenigde Staten, de O.E.E.C.-landen en de onder-ontwikkelde gebieden) gunstig.

Dat ook de Nederlandse industrie in het bijzonder bij de ontwikkeling van deze gebieden belang heeft, blijkt uit een nadere analyse van de geografische verdeling van de Nederlandse export en de samenstelling van dit exportpakket.

Laren (N.H.).

P. C. W. M. BOGAERS.

„TRACING A NEW INTERNATIONAL BALANCE”.

Onvervaard heeft de Senaat van de Nederlandsche Economische Hoogeschool dit thema als richtsnoer gesteld van de door haar georganiseerde internationale studieconferentie. Zonder enige beperking en zonder enig voorbehoud. De verwachting, dat bij de referaten en debatten de beperkingen van en de moeilijkheden verbonden aan „het herstel van een vrij en multilateraal handelsverkeer” — het eigenlijke onderwerp van de conferentie — wel naar voren zouden komen, is in vervulling gegaan. Juist door de wetenschappelijke behandeling van dit wel bij uitstek actueel onderwerp, ontstond een objectieve bezinning op Europa's kernmoeilijkheden in het heden en de toekomst. Bepaalde de keuze van het onderwerp in belangrijke mate het slagen van de conferentie, niet minder was dit het geval door de keuze van de binnen- en buitenlandse inleiders en debaters. Het zich houden aan de spelregels geldt ook voor een studieconferentie. De sprekers beperkten dit niet tot objectiviteit, zij strekten het uit tot hoffelijkheid ten opzichte van de „tegenstander”.

In zijn openingswoord maakte de rector magnificus, Prof. Ch. Glasz, gewag van de omstandigheid, dat de conferentie plaatsvindt in een tijd, waarin het schijnt alsof het streven naar internationale economische interpretatie moet botser met de concepties, die wellicht het beste kunnen worden samengevat onder de begrippen „social security” en „full employment”, die een zo grote plaats in de voorstellingen van velen zijn gaan innemen en de inhoud van de nationale economische politiek in verschillende landen in belangrijke mate bepalen. Zo zien wij dan ook het verschijnsel, dat in verschillende landen belangengroepen geen andere wegen zien dan die van verzet tegen nieuwe vormen van internationale economische samenwerking, uit vrees, dat hetgeen voor hen bereikt is, ver-

loren zal gaan. Gelukkig ontbreken initiatieven niet, die suggesties inhouden omtrent het gezamenlijk dragen van te lijden schaden; de conferentie valt samen met de discussies over de plannen Stikker en Schuman.

Een bewuste coincidentie doet zich voor tussen de conferentie en een Rotterdams initiatief; de organisaties hebben haar doen samenvallen met de havententoonstelling „Ahoy” te Rotterdam.

Prof. Glasz wees er tenslotte op, dat de vraagstukken, die in discussie zijn gesteld, van een welhaast beangstigende actualiteit zijn. Er wordt de Westelijke wereld nog maar weinig tijd gelaten om moderne vormen van internationale samenwerking te vinden, die de verbeeldingskracht van velen zelfs nu nog overtreffen. De materie is bovendien technisch zwaar.

De Nederlandsche Economische Hoogeschool heeft door haar streven, door de conferentie deze moderne ingewikkelde vraagstukken op begrijpelijke wijze uit te dragen, haar bijdrage tot de gedachtenvorming op dit stuk willen geven.

Het dollarvraagstuk.

De eerste dag van de conferentie was in wezen gewijd aan het dollarvraagstuk. Professor Dr J. Tinbergen, die het onderwerp „The possibilities of price and exchange adaptation” behandelde, toonde zich een „great master of simplification”, zoals één van zijn opponenten hem kenmerkte.

Voor een eenvoudige probleemstelling maakte de inleider gebruik van enkele data, die in de hieronder weergegeven tabel zijn verwerkt.

	(in \$ mrd)		Rest van de wereld	
	Verenigde Staten	1938	1938	1948
Inkomen	67	224	168	307
Invoer ¹⁾	3,5	10,5	4,3	16,8

¹⁾ goederen en diensten

Wat zijn de oorzaken van het dollartekort? De belangrijke verschuiving in de buitenlandse beleggingen van het Verenigd Koninkrijk naar de Verenigde Staten (resultierend in een inkomtenverschuiving van ongeveer 1 milliard dollar per jaar); de tendentie van de „rest van de wereld” haar totale uitgaven boven haar inkomsten op te voeren (in 1948 voor ongeveer 7,5 milliard dollar) en de, na de oorlog sterk vergrote, voorkeur voor goederen uit de Verenigde Staten. Volgens een ruwe schatting had de in de derde plaats genoemde factor in 1948 een extra vraag van 10 milliard dollar tengevolge.

Welke mogelijkheden bestaan er nu om het evenwicht tussen de Verenigde Staten en de „rest van de wereld” te herstellen?

In de eerste plaats een opvoering van de invoer in de Verenigde Staten. Hiertoe achtte Prof. Tinbergen zeer zeker mogelijkheden aanwezig. Volgens berekeningen, waarvan de resultaten zijn gepubliceerd in de „Survey of Current Business” bedroeg de invoer in 1948 in de Verenigde Staten 2 tot 2½ milliard dollar minder dan bij een handhaving van de vooroorlogse relatie tussen nationaal inkomen en invoer het geval geweest zou zijn. Uitgaande van een mogelijk geachte stijging van het nationaal inkomen tot 1952 is het bedrag voor dit jaar zelfs op 3 milliard dollar berekend. Het is duidelijk, dat dit in zekere zin een maximum is. Structuurveranderingen kunnen de verhouding tussen inkomsten en invoer hebben beïnvloed. De importvervangende fabricage van synthetische rubber in de Verenigde Staten sedert de oorlog is hiervan een voorbeeld.

Een terugschroeven van de uitgaven in „de rest van de wereld” is een veel gehoord advies, dat Prof. Tinbergen gaarne onderstreept. Het zal echter zeer moeilijk zijn dit te verwezenlijken, verzwwaard als een poging bovendien wordt door de grote sterlingsaldi (ca 9 milliard dollar) uit de oorlog, welke vnl. in handen van India en Egypte zijn. Deze sterlingsaldi vormen één der grote problemen in

de komende jaren. Slechts een zeer geleidelijke deblokkering kan een ontwrichting van de betreffende betalingsbalansen voorkomen.

Een daling van het inkomen in de rest van de wereld, met de daarmee gepaard gaande daling van de invoer, zou van een dergelijke omvang moeten zijn om reël bij te dragen tot de oplossing van het dollarvraagstuk, dat het geen praktische mogelijkheden biedt. Een andere consequentie van deze daling, een omvangrijke werkloosheid, is onaanvaardbaar.

De mogelijkheden van prijsaanpassingen (ook door devaluatie) staan of vallen met de in- en uitvoerelasticiteiten. Uit onderzoekingen is gebleken, dat deze op de korte termijn niet groot zijn. Zo bedroeg volgens Tse Chun Chang de elasticiteit van de invoer van de Verenigde Staten — 0,97 en de elasticiteit van de uitvoer — 0,43. Op de lange termijn bestaat er echter reden voor hoopvoller verwachtingen. Recente onderzoekingen maken het waarschijnlijk, dat de elasticiteiten dan gunstiger en zelfs veel gunstiger liggen. Voor de oplossing van het dollarprobleem op de korte termijn biedt dit echter geen uitzicht. De conclusie van Prof. Tinbergen luidde dan ook, dat voor de eerstkomende 2 à 3 jaren quantitative beperkingen waarschijnlijk de meest effectieve maatregel ter oplossing van het dollarprobleem zullen zijn; op de lange termijn zal prijsaanpassing een gunstige invloed kunnen hebben.

Aan het debat werd deelgenomen door de heer J. Svennilson uit Zweden en de heer R. F. Kahn van de Universiteit van Cambridge. De heer Svennilson achtte het bezwaarlijk, dat het statistische materiaal, waarop Prof. Tinbergen zijn conclusies baseerde, op de periode vóór de oorlog betrekking had. Zou de invloed van een devaluatie — zoals die van 1949 — niet een andere zijn dan die van „normale” prijsaanpassingen? Dit lichtte hij toe aan de hand van de uitvoer van houtpulp, die gunstig op de devaluatie reageerde. Prof. Tinbergen's verweer luidde, dat het materiaal, dat hij gebruikte, op de vóóren na-oorlogse periode betrekking had. Het was heel goed mogelijk, dat de uitvoer van één product zich gunstig ontwikkelde als gevolg van de devaluatie; zijn gegevens sloegen op de totale in- en uitvoer van één land. Dit laatste achtte de heer Kahn, in het geval van de laatste devaluatie, een bezwaar. Indien een groep van landen devalueert, zal de elasticiteit van de vraag naar goederen van één van deze landen kleiner zijn dan wanneer dit land alleen devalueert. De importelasticiteit zal dan echter groter zijn. Voorbijgaande aan vele interessante opmerkingen, zoals bijv. de mogelijkheden tot hervatting van de economische expansie in Europa, welke men vóór de eerste wereldoorlog kende, en de invloed van expansie op de elasticiteit, zij nog slechts gereleveerd, dat het volgens de heer Kahn in de practijk niet zal gaan om een keus uit, maar om een combinatie van de door Prof. Tinbergen genoemde maatregelen.

De Europese betalingsunie.

Op de tweede dag sprak Dr R. Triffin, uit de Verenigde Staten, (ambtenaar van de E.C.A.) over het bij hem wel bij uitstek in goede handen zijnde probleem. „The possibilities of international lending and the monetary organisation in Western Europe”.

Spreker illustreerde de mogelijkheden van en de vooruitgang in de onderhandelingen, welke op het ogenblik te Parijs over een European Payments Union (E.P.U.) worden gevoerd, door een vergelijking te maken tussen de, de gehele wereld omvattende, organisatie welke het International Monetary Fund zich ten doel stelt en de regionale oplossing van de bestaande monetaire mogelijkheden, welke met de E.P.U. wordt beoogd. Gedurende de maanden, welke aan de conferentie van Bretton Woods voorafgingen, werd veel aandacht besteed aan de taak van de te vormen monetaire organisatie. Globaal gezien vielen de meningen in tweeën uiteen. De ene, was, dat

de belangrijkste taak, waarvoor de conferentie zich zag gesteld, bestond uit het coördineren van de bestaande bilaterale overeenkomsten binnen een multilateraal kader. De andere, welke uiteindelijk in de onderhandelingen de overhand kreeg, dat een realisering van deze opvatting tot gewaarlijk consequenties zou leiden, omzeggende dat dergelijke regeling het ontstaan en consolideren van min of meer autarke blokken in de hand, zou kunnen worden gewerkt. Met als gevolg, dat het International Monetary Fund zich wijdde aan een strategie op de lange termijn, welke de gehele wereld omvatte, terwijl in feite de strijd gevoerd werd in het vlak van bilaterale overeenkomsten, welke vorm gaven aan de realiteit, waarbinnen de monetaire relaties zich binnen Europa afspeelden.

De relatieve passiviteit van het I.M.F. wordt vnl. veroorzaakt door het feit, dat de statuten zijn vrijheid aanmerkelijk beperken, zowel op het terrein van de bevordering van de stabiliteit van de wisselkoersen als op dat van het bevorderen van de vrijheid van het internationale betalingsverkeer. Spreker legde er echter de nadruk op, dat de moeilijkheden, welke het I.M.F. op zijn pad ontmoette, veelal lagen in het vlak van de overgang van chaos naar orde, m.a.w. dat zij een zuiver overgangsprobleem vormden. De mate waarin het I.M.F. in staat is het hoofd te bieden aan problemen van langere termijn is nog niet getoetst, omdat er nog te veel landen waren, die zich mochten onttrekken aan de regel. De tegenwoordigheden van de Europese betalingsunie zijn geconcentreerd om de leegte, welke gedurende de overgangperiode uit dien hoofde in de monetaire organisatie van West-Europa bestaat, op te vullen.

De voornaamste oogmerken, welke worden nagestreefd, zijn:

Het organiseren van een lichaam, dat tot taak heeft het huidige systeem van afleken van tekorten door bilaterale overmaking van goud of verstrekking van credieten te vervangen door een multilateraal systeem.

Het vergemakkelijken van een snelle doch geleidelijke vooruitgang in het elimineren van quantitative restricties door het scheppen van een credietmechanisme, gericht op het opvangen van de betalingsbalansmoeilijkheden op korte termijn. De noodzaak tot dergelijke credieten vindt zijn oorzaak in het zeer lage niveau van de monetaire reserves in vele landen van Europa.

Het zorgen voor een dusdanig systeem van regelingen, dat de verschillende landen er bestand bij zullen hebben, blijvende onevenwichtigheden in hun betalingsbalans op te heffen. Ten dele meent men dit te kunnen bereiken door debiteurlanden te verplichten een deel van hun deficit, welk deel van 0 tot 100 pct kan oplopen, te dekken in goud. Aan de andere kant zouden de crediteuren een bescheiden deel van hun swingcredieten moeten storten. Naast deze automatisch functionerende regulatoren kan men nog maatregelen van administratieve aard nemen.

Deze regionale regeling van het betalingsverkeer mag niet leiden tot een regionale autarkie. Van het begin af aan moet een brug worden gelegd tussen de Europese betalingsunie en de buitenwereld. Het probleem van de regeling van het Europese betalingsverkeer raakt in dit verband het probleem van het algemene dollartekort, waarvan de oplossing wel vergemakkelijkt wordt door het oprichten van een Europese betalingsunie; hetgeen echter niet wil zeggen, dat dit zonder meer voldoende is.

Een volledig plan voor de betalingsunie wordt nu uitgewerkt te Parijs. Een uitvoerend comité van de ministers zal waarschijnlijk 30 Juni bijeenkomen teneinde dit probleem te bespreken. De 6de Juli verwacht men een beslissing van de raad, terwijl einde Juli de juridische vorm van de regeling waarschijnlijk zal worden vastgelegd.

De conclusies van de heer Triffin kunnen als volgt worden opgesomd:

1. stabilisatie in het binnenland moet voorafgaan aan regeling van de stabilisatie van de monetaire betrekkingen met het buitenland;

2. stabiliteit der wisselkoersen krijgt eerst zinnigheid wanneer er betelingsaanvaardige mate van vrijheid bestaat in het betalingsverkeer;

3. multilateralisatie van het betalingsverkeer moet voorafgaan aan de liberalisatie daarvan. Het feit, dat betalingsrestricties nog niet geheel geëlimineerd kunnen worden is geen excuus voor het dwingen van het handelsverkeer in een dwangbuis van bilateraal evenwicht;

4. het is aanbevelenswaardig te trachten liberalisatie van de handel te bereiken langs gemeenschappelijke weg in plaats van langs de weg van onderhandelingen tussen geïsoleerde landen;

5. een globale benadering van deze materie is beter dan een globale, omdat door deze regelingen de positie van de groep als geheel ongewijzigd blijft, zodat het te lopen risico verkleind wordt en op deze wijze het financieren van de kosten vergemakkelijkt wordt, terwijl onderhandelingen tussen een klein aantal buurlanden in de praktijk veel effectiever bleken te zijn dan die tussen een grote groep, ten dele nauwelijks met elkaar verwante landen.

Aan het debat namen ditmaal deel de heer T. Wilson van de Universiteit van Oxford en Prof. Dr F. A. G. Keuning. De heer Wilson nam als uitgangspunt de verhouding tussen een Europese betalingsunie en het sterlinggebied.

Kan het sterlinggebied in zijn geheel tot de E.P.U. toetreden of blijft deze mogelijkheid beperkt tot het Verenigd Koninkrijk? Volgens Dr Triffin vormde de handel van het sterlinggebied de basis van de berekeningen en kunnen bepalingen van de E.P.U., uitgezonderd die over credietfaciliteiten, toegepast worden op alle landen. Via de stabiliteit van de wisselkoersen, waarvan hij het belang groter achtte dan Dr Triffin, kwam de heer Wilson op het probleem van de stabiliteit in bredere zin, nl. van het economisch leven en bezag spreker de maatregelen tot handhaving van die stabiliteit met betrekking tot de E.P.U. Ook het probleem van de kapitaalbewegingen, in het bijzonder van de kapitaalvlucht, bezag hij in dit kader.

Prof. Keuning had reeds zovele malen in Parijs met Dr Triffin gedebatteerd, dat hij thans geen belangrijke verschilpunten naar voren kon brengen. Naar zijn mening zou het tot stand komen van de E.P.U. het afsluiten van de na-oorlogse periode met haar bilateralisme kunnen betekenen en zo het uitgangspunt voor verdere belangrijke stappen zijn. Hierbij moet men niet te snel willen gaan. Streeft men liberalisatie en non-discriminatie tegelijk na, dan zal men voor sommige landen grote moeilijkheden scheppen. Spreker vroeg zich af, of het niet verstandiger zou zijn in fases te werken en de aandacht nog niet te zeer op non-discriminatie te richten. Dit inspireerde Dr Triffin tot het leggen van een band tussen het garantiefonds van Minister Stikker en in te stellen „boeten” voor het niet geoorloofd wijzigen van tarieven.

Een Westeuropese economische unie.

Op de derde en laatste dag van de conferentie hield Prof. S. Posthuma een rede over „The possibility of a monetary and economic union in Western Europe”. Deze rede bracht een visie, welke min of meer afweek van hetgeen tot dusver op de conferentie viel te beluisteren.

Spreker betoogde, dat het uitgangspunt van velen, te weten een vergelijking tussen het grote vrijhandelsgebied, dat de Verenigde Staten vormen en het politiek en economisch verbrokkelde Europa, een en ander gezien in het licht van de zgn. „Optimum theorie” onbruikbaar is, omdat men zo noch aan de ontstaansoorzaken van de verschillen, noch aan de moeilijkheden bij overgang van

de ene naar de andere situatie recht doet. Een beter uitgangspunt achtte spreker de vaststelling van de fundamentele vereisten voor internationale samenwerking, gericht op een, op internationaal gebied, evenwichtiger toestand, op niet te lange termijn, met handhaving van de meest essentiële kenmerken van de nationale soberheid. Daartoe is nodig samenwerking ter vermindering van de discriminerende handelsbelemmeringen, samen gaande met een betalingsschema.

Van de drie mogelijkheden om de, door een overeenkomst ter opheffing van belemmeringen verstoorde, evenwichten, — voor zover deze evenwichten gebaseerd waren op kwantitatieve handelsrestricties en op valutaresticties — te herstellen, meende spreker de „klasieke” oplossing, een systeem van relatieve inflaties en deflaties, te moeten uitschakelen: enerzijds, omdat het primaire effect van dergelijke maatregelen geen betrekking heeft op de prijzen, maar op de productie en de werkgelegenheid; anderzijds, in verband met de sterk toegeomen rigiditeiten in het economisch leven. Zo blijven als oplossingen dus slechts over: credietverschaffing op lange termijn en wijziging in de wisselkoersen.

Een overeenkomst ten aanzien van kapitaalbewegingen zal volgens spreker moeilijk te bereiken zijn voor een lange periode, omdat de potentiële crediteurlanden niet bereid zullen zijn zich voor lange tijd te binden zonder bereidheid of mogelijkheid aan de zijde van de debiteuren, om afdoende te garanderen, dat zij een proces van voortdurende inflatie zullen tegengaan. De credietmarges van de E.P.U., waaromtrent onlangs overeenstemming is bereikt, zijn allereerst gericht op de schepping van een „permanent” fonds ter dekking van de „circulaire” credietbehoeften van landen, wier totale betalingsbalansposities worden verondersteld in evenwicht te zijn. Spreker acht het echter niet mogelijk te voorkomen, dat deze marges spoedig uitgeput zouden kunnen raken.

Ook aan de relaties met de Verenigde Staten, na het totstandkomen van een betalingsunie, wijdde Prof. Posthuma een deel van zijn betoog. Spreker stelde de vraag of, in het geval van onvoldoende Amerikaanse hulp, de Westeuropese landen gecoördineerd dan wel individueel zullen optreden. In het eerste geval zullen discriminerende maatregelen tegen de Verenigde Staten nodig zijn, terwijl in het geval dat de inter-europese evenwichtsfwijkingen zeer groot zouden blijven, sommige Europese landen de voorkeur zouden geven aan handhaving van een zekere dollarconvertibiliteit, waardoor de overige landen hun discriminerende maatregelen wel zouden moeten uitbreiden.

De inleider acht een blijvende oplossing slechts mogelijk bij een herleving van cumulatieve kapitaalbewegingen op lange termijn. De grote betekenis hiervan blijkt duidelijk uit het feit, dat voor de oorlog 15 tot 20 pCt van de totale handelsbeweging in de wereld en het inter-Europese verkeer, direct of indirect beruiste op deze cumulatieve kapitaalbewegingen, in welk verband Prof. Posthuma verwees naar een artikel van Ir Ekker in dit weekblad ¹⁾.

Daar een herleving van particuliere internationale kapitaalbewegingen van voldoende omvang niet verwacht kan worden — vooral door de gewijzigde structuur van de kapitaalmarkt in praktisch alle landen en het feit, dat Europa in de politieke „gevaarzone” ligt — moet naar sprekers mening internationale credietverlening op lange termijn door overheids- en semi-overheidslichamen, systematisch worden ontwikkeld. De omvang van deze credieten, hoewel absoluut genomen groot, zal in verhouding tot het nationale inkomen van de credietgever betrekkelijk gering kunnen zijn.

Uit het voorgaande concludeert Prof. Posthuma, dat

¹⁾ Men zie: Ir M. H. Ekker: „Over het evenwicht in een systeem van internationale handelsbewegingen en de multilaterale compensaties” in „E.-S.B.” van 8 en 15 December 1948.

een betalingsunie altijd moet worden aangevuld. Op monetair gebied of door overeenkomsten tot voortgezette credietverlening of door een stel regels, dat de crediteurlanden onder bepaalde omstandigheden tot het nemen van inflatoire maatregelen noodzaakt. Op het gebied van de handel door verplichtingen tot opheffing van bepaalde discriminaties en restricties, maar ook door systemen, gericht op coördinatie van bestaande en nieuwe restricties. Het Stikkerplan en plan Schuman wijzen in deze richting. De E.P.U. kan dan ook slechts gezien worden als een eerste en onvolledige regeling van tijdelijk karakter, welke in de loop der tijden aangevuld en uitgebreid zal moeten worden.

Tenslotte betoogde spreker, dat devaluatie als middel tot herstel van een internationaal evenwicht, slechts een tijdelijk effect kan hebben, dat bovendien slechts verkregen wordt ten koste van een verslechtering van de ruilvoet.

De enige debater van deze dag, Prof. L. H. Dupriez, hoogleraar in de economie te Leuven, was van mening, dat er sinds 1945 veel bereikt was ten aanzien van het afschaffen van maatregelen, die het internationaal verkeer belemmeren. Niettegenstaande deze verheugende vooruitgang is de vrijheid op internationaal gebied nog ver verwijderd van de toestand van 1939, zodat het wel van optimisme getuigt, onder deze omstandigheden, problemen, zoals vervat in het begrip Europese integratie, een onderwerp te maken van theoretische bespiegelingen, laat staan van feitelijke politiek. Spreker is er echter van overtuigd, dat de macht van de publieke opinie, de „idée force”, in staat is vele moeilijkheden, welke door de experts als bijna onoverkomelijk worden beschouwd, te overwinnen.

Spreker achtte vele van de bezwaren van de inleider gegrond. Ten dele echter, meende hij, kunnen deze in belangrijke mate worden verzacht, door in het begin althans, de integratie van de Westeuropese gemeenschap een zeer beperkt karakter te geven. Prof. Posthuma legde sterk de nadruk op zijn twijfel, of door het vormen van een Europese eenheid, de arbeidsproductiviteit in die mate zou kunnen worden opgevoerd, dat de noodzakelijke verliezen zouden worden gecompenseerd. Prof. Dupriez was het hiermede in grote mate eens, hij onderstreepte echter, dat deze bezwaren ook kunnen worden overschat. De voordelen van de stimulantia, vooral die van de herleefde concurrentie, mogen niet uit het oog worden verloren. Behalve de vergroting van de specialisatie d.m.v. het creëren van grotere markten, worden er met de integratie nog andere doeleinden beoogd, welke in de ogen van velen minstens even belangrijk zijn. Het stabiliseren van de conjunctuur door middel van een gecoördineerde politiek, is hiervan een voorbeeld.

De beste methode ter bereiking van een grotere eenheid in het Europees economisch leven lijkt spreker die methode welke hij de „geordende” — dit in tegenstelling tot de „anarchistische” — noemde. Deze houdt in het creëren van een supernationaal orgaan, dat zal behoren te functioneren volgens vastgestelde richtlijnen.

Het plan Schuman leek spreker een zeer geslaagd voorstel. Integratie van een klein aantal belangrijke markten kan reeds een belangrijke stap zijn in de richting van een meer gecoördineerde Europese monetaire politiek.

In zijn antwoord wees Prof. Posthuma er o.a. op, dat indien er geen bevredigende regeling zal kunnen worden gevonden voor overheidscredieten van de Verenigde Staten, men rekening moet houden met de mogelijkheid, dat de E.P.U. spoedig weer uiteenvalt en dat men dan weer tot discriminaties en restricties zal overgaan. In dit verband onderstreepte spreker de betekenis van het morele element in de E.P.U. De wil tot samenwerking moet aanwezig zijn.

Dit moge dan een zeer korte samenvatting — met alle

gevaaren daaraan verbonden — van de zeer zeker geslaagde conferentie van de Nederlandsche Economische Hoogeschool zijn. Uit het daar gebodene kon slechts een kleine greep worden-gedaan. Ruimtegebrek legde hier beperkingen op, zoals dit tijdens de conferentie ten aanzien van de debatten met trotsgebrek het geval was. Het zij de organisaatoren een toest, dat die de keêrzijde is van een niet overladen programma, waarnaar men, door het beperken van de conferentie tot drie zittingen van niet te lange duur, heeft gestreefd.

Rotterdam.

v. d. B.

OVER DE METING VAN DE ARBEIDSPRODUCTIVITEIT.

De statistiek begint ook voor de leek een moeilijk vak te worden. Dagelijks wordt hij geconfronteerd met cijfers over de meest uiteenlopende onderwerpen, welke door een groot aantal journalisten en politici — de goede niet te na gesproken — met een ontstellend gemak worden gehanteerd. Achter vele statistieken staan echter ingewikkelde theorieën en berekeningsmethoden. Wil men de cijfers dus juist interpreteren, dan dient men van het doel en van de methode van berekening op de hoogte te zijn. Worden deze niet vermeld — zoals in de regel in dagbladartikelen — en wordt alleen het resulterende cijfer gegeven, dan komt dit dus geheel of gedeeltelijk neer op misleiding van de lezers; zij het dan dikwijls onopzettelijk. Maar ook als de cijfers het resultaat zijn van eenvoudige bewerkingen, leidt het niet-vermelden of niet-kennen daarvan onvermijdelijk tot misverstanden.

Het is dus de taak van de statistici steeds weer een zo volledig mogelijke voorlichting te verschaffen. Deze wordt in de statistische publicaties veelal ook gegeven, of er wordt verwezen naar beschrijvingen van de gevolgde berekeningsmethode in artikelen. Een groot aantal onjuiste opvattingen doet echter nog steeds opgeld.

Deze zijn een gevolg van de volgende factoren:

- onbekendheid met of niet-begrijpen van de berekeningsmethode;
- onbekendheid met de gebruikte definities en classificaties;
- het gebruiken van een cijfer voor andere doeleinden dan waarvoor het werd berekend;
- het trachten uit statistieken normatieve oordelen over bepaalde vraagstukken te verkrijgen;
- het misbruiken van de statistiek voor politieke doeleinden, door handige toepassing van „art de grouper les chiffres”.

Het voorbeeld, waarmede wij ons thans bezig willen houden, betreft de interpretatie van het cijfer van de arbeidsproductiviteit. Aan het indexcijfer van de arbeidsproductiviteit, zoals dit wordt berekend door het Centraal Bureau voor de Statistiek, is nog onlangs in „De Industrie”, het orgaan van de Hoofdgroep Industrie, een beschouwing gewijd. Daarin wordt betoogd, dat de gepubliceerde cijfers aanleiding kunnen geven tot misverstanden, vooral onder de arbeiders, die ten onrechte de indruk zouden kunnen krijgen, dat zij niet hard genoeg werken. Voorts wordt aanbevolen na te gaan, in hoeverre de toeneming van de administratieve staf een daling van de arbeidsproductiviteit tengevolge heeft gehad.

Voor zover de betekenis van het berekende indexcijfer niet geheel duidelijk is, zij opgemerkt, dat het voor het C.B.S. ondoenlijk is bij alle cijfers in de publicaties steeds weer opnieuw alle bijzonderheden te vermelden. Men wordt dus in het algemeen bij onzekerheden over de wijze van interpretatie van de cijfers verwezen naar de toelichtingen, die bij de eerste publicatie gegeven zijn.

De arbeidsproductiviteit in de industrie wordt berekend

door een vergelijking te maken tussen de indexcijfers over de omvang van de productie en de indexcijfers van de personeelsbezetting, die beide op basis 1938 = 100 berekend worden. Het indexcijfer van de omvang van de productie wordt berekend aan de hand van productie-indexcijfers van een groot aantal producten; het indexcijfer van de personeelsbezetting is afgeleid uit de personeelsgegevens van ca 10.000 industriële ondernemingen. Deze cijfers omvatten het gehele personeel van de ondernemingen, dus ook het administratieve personeel.

Door vergelijking van beide indexcijfers wordt de arbeidsproductiviteit bepaald; zo blijkt de omvang van de productie in het vierde kwartaal van 1949 gestegen te zijn tot 139 pCt van die in 1938, en de personeelssterkte tot 146 pCt van die in 1938; de arbeidsproductiviteit is dan

$$\frac{139}{146} \times 100 = 95 \text{ pCt van die in 1938.}$$

De aldus berekende gegevens, aangevuld met de nieuwste cijfers, zijn in onderstaande tabel opgenomen.

TABEL I.

	Industriële productie	Personeelsbezetting	Arbeidsproductiviteit
(1938 = 100)			
1938	100	100	100
1946	74	105	70
1947	94	122	77
1948	113	137	82
1949	126	144	88
1949 (1e kw.)	120	142	85
1949 (2e kw.)	121	143	85
1949 (3e kw.)	126	144	87
1949 (4e kw.)	139	146	95
1950 (1e kw.)	132	146	90

Bron: C.B.S.

Het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft nooit verklaringen gepubliceerd over de oorzaken van het feit, dat de arbeidsproductiviteit tot nu toe nog steeds beneden die van 1938 is gebleven.

Oorzaken kunnen zijn:

- relatieve toeneming van het administratieve personeel;
- relatieve daling van het aantal geschoolde arbeiders;
- vermindering van de prestatie per arbeider in bepaalde industrieën;
- vermindering van de kwaliteit der grondstoffen;
- vermindering van de kwaliteit van het machinepark, door de onvoldoende vervanging in en na de oorlog.

Het begrip arbeidsproductiviteit is bij deze berekeningen dus gedefinieerd op een bepaalde wijze en het door „De Industrie” aangeduide misverstand kan inderdaad ontstaan, wanneer men niet van de berekeningswijze op de hoogte is. „De Industrie” stelt nu verder voor, de berekening ook te maken met uitschakeling van de administratieve staf en dus de productie te meten per arbeider in het eigenlijke bedrijf. Op deze suggestie, die meer wordt gedaan, willen wij gaarne even ingaan. Men kan zich interesseren of voor de verhouding tussen productie en benodigd aantal arbeidskrachten in de gehele industrie van een land (zoals het C.B.S. doet), of bij een bepaalde soort productie. De laatste methode komt neer op het vergelijken van de arbeidstijd en het door de betreffende arbeider geproduceerde aantal stuks, of iets dergelijks. Ook dat zou zin hebben. Maar een vergelijking voor een land of zelfs voor een bedrijf van de gehele productie met een deel van de benodigde arbeidskrachten heeft minder betekenis. Het administratief personeel immers is evenzeer nodig in een bedrijf (bij een gegeven economische orde) als het personeel in het eigenlijke bedrijf; zonder de eerste groep zou de tweede niet kunnen werken. De door „De Industrie” voorgestelde berekening zou dus alleen zin hebben als de „prestaties aan de machine” niet onder

invloed stonden van de grootte en de prestaties van het administratieve personeel. Dit nu is wél het geval.

Hoewel de onderhavige berekening dus niet van beslissend belang is ter beantwoording van de vraag, of de arbeiders al of niet harder werken dan vóór de oorlog, kan zij toch wel gemaakt worden. De resultaten moeten dan echter zorgvuldig worden geïnterpreteerd.

De moeilijkheid hierbij is, dat er weinig vooroorlogse statistieken zijn, waarin de splitsing tussen arbeiders in het eigenlijke bedrijf en administratief, technisch e.a. personeel gemaakt wordt. Gegevens hierover zijn ontleend aan de productiestatistieken, waarin ondernemingen uit verschillende branches zijn opgenomen, die in totaal in 1948 rond 400.000 man personeel telden.

Het administratieve en technische personeel vormde in deze bedrijven:

in 1938: 10 pCt van het totale personeel,
in 1948: 15 pCt van het totale personeel.

Als derhalve de prestatie per arbeider in het eigenlijke bedrijf in 1948 gelijk zou zijn geweest aan die in 1938, dus als de arbeidsproductiviteit volgens de berekeningswijze van „De Industrie” 100 is, dan zou de arbeidsproductiviteit, berekend volgens de methode van het C.B.S., door de toeneming van het administratieve en technische personeel gedaald zijn tot rond 95 pCt van die in 1938 of met 5 pCt.

Die toeneming van administratief personeel, o.a. noodzakelijk gemaakt door vele overheidsmaatregelen op sociaal en economisch gebied, heeft echter invloed gehad op de productie en dus op de prestatie per arbeider. De redenering mag daarom niet worden omgekeerd: als het C.B.S. vindt, dat de arbeidsproductiviteit 95 pCt bedraagt, mag niet worden geconcludeerd, dat, als de toeneming van administratief en technisch personeel buiten beschouwing wordt gelaten, de arbeider evenveel presteert als in 1938. Want zonder het toegenomen administratief personeel zou de productie waarschijnlijk niet dezelfde hoogte hebben bereikt als nu het geval is.

Men kan in het gestelde geval dus alleen concluderen, dat van de daling van de arbeidsproductiviteit, welke is opgetreden, ca 5 pCt direct is veroorzaakt door de toeneming van het administratieve personeel. De indirecte invloed hiervan is echter nog niet bepaald.

Een relatieve daling van het aantal geschoolden is in de betrokken statistieken (loonstatistieken) niet te constateren; wellicht wordt dit veroorzaakt door de neiging om in bepaalde gevallen lonen volgens hogere schalen toe te kennen, waardoor de verhoudingen verdoezeld worden.

Een verminderde prestatie per arbeider in het eigenlijke bedrijf is te constateren in de steenkolenmijnen:

Productie per ondergrondse dienst in de steenkolenmijnen.

Jaargemiddelde	1938	2.371 kg.
Jaargemiddelde	1948	1.683 kg.
November	1949	1.740 kg.
Maart	1950	1.768 kg.

Het mag bekend verondersteld worden, dat de mijnarbeiders niet wensen terug te keren tot het vooroorlogse tempo, dat zij als „jaagsysteem” betitelen. Tegenover deze bewering nemen wij geen standpunt in, doch constateren een gedaalde productie per arbeider.

Evenzo is het bekend, dat in verschillende textiel-fabrieken het aantal machines, dat door een arbeider (arbeidster) bediend wordt, kleiner is dan voor de oorlog.

Over de beide andere hiervoor genoemde oorzaken voor een daling van de arbeidsproductiviteit zijn geen quantitative gegevens beschikbaar.

Resumerend kan dus worden vastgesteld, dat de arbeidsproductiviteit, hier gedefinieerd als de productie per personeelslid, ultimo 1949 ca 10 pCt lager was dan in 1938; van deze daling werd ca 5 pCt direct veroorzaakt door de toeneming van het administratieve personeel, de andere 5 pCt door andere oorzaken.

De oorzaken van bijzonder hoge of bijzonder lage prestaties zullen dus nader moeten worden geanalyseerd, om op die wijze tot algemeen geldende conclusies over de oorzaken van de gedaalde arbeidsproductiviteit te komen.

Dit probleem van de meting van de arbeidsproductiviteit is er een uit een veel grotere categorie: overal, waar men macro-economische statistieken tracht te gebruiken voor het oplossen van micro-economische problemen, is het gevaar van dergelijke misvattingen groot. Macro-economische statistieken dienen om de grote lijnen van het economisch leven weer te geven; het trekken van conclusies voor onderdelen daarvan, zonder verdere kennis van de statistische techniek, leidt vrijwel altijd tot ongelukken. Een ander recent voorbeeld van foutief micro-economisch gebruik van macro-economische statistieken vormt de discussie over de beloning van arbeiders en ondernemers in de landbouw en de industrie, waarbij men uitgaat van de berekeningen over het nationale inkomen en de bijdrage der diverse bedrijfstakken daartoe.

Het vraagstuk van de arbeidsproductiviteit heeft nog enkele aspecten, waarop wij willen wijzen, omdat de levendige discussies over de stijgingen en dalingen in dit cijfer steeds weer dreigen vast te lopen in dezelfde „standaardfouten”.

In de eerste plaats is daar het niet rekening houden met het karakter van seizoenschommeling van deze reeks. De cijfers worden nl. berekend om ook deze laatste te doen uitkomen, dus ten gerieve van hen, die de ontwikkeling op korte termijn bestuderen. Voor de analyse van het beloop van de arbeidsproductiviteit op lange termijn kan men deze cijfers niet gebruiken: voor dat doel moet van de jaargemiddelden worden uitgegaan; het C.B.S. berekent zelfs speciaal tot dit doel een voortschrijdend 4-kwartaals-gemiddelde. Hieruit blijkt, dat er sedert 1946 een vrij constante stijging heeft plaatsgevonden van 5 à 6 punten per jaar. Voor het eerste kwartaal van 1950 bedroeg de arbeidsproductiviteit in de industrie 91 pCt van die in 1938; tegen het einde van 1951 zal de 100 pCt wel zijn bereikt.

TABEL II.

Arbeidsproductiviteit in de industrie (excl. bouwrijverheid)
(1938 = 100)

		Zonder uitschakeling van seizoensinvloeden	Na uitschakeling van seizoensinvloeden
1946	I	65	
	II	65	69
	III	72	71
	IV	79	73
1947	I	72	75
	II	75	76
	III	76	78
	IV	84	79
1948	I	78	80
	II	81	82
	III	81	83
	IV	89	85
1949	I	85	86
	II	85	87
	III	87	89
	IV	95	90
1950	I	90	91

Bron: C.B.S.

Een andere „standaardfout” bij de interpretatie van deze cijfers heeft niet zozeer betrekking op de fluctuaties als op het niveau waarop ze zich bevinden. Dit niveau is een gemiddelde van dat van een groot aantal bedrijven. Gemiddelden zijn betrouwbaarder naarmate de cijfers van de afzonderlijke onderdelen er dichter omheen gegroepeerd zijn. Dit laatste is hier echter in zeer geringe mate het geval, zodanig zelfs, dat cijfers over de arbeidsproductiviteit in afzonderlijke bedrijfstakken, juist tengevolge van de grote spreiding rond het gemiddelde, door het C.B.S. onvoldoende betrouwbaar worden geacht om deze

te publiceren. Grote verschillen in arbeidsproductiviteit treden op, zowel producten onderling als ook als ze gelijke producten vervaardigen — als bij dezelfde onderneming in de loop van de tijd.

Hieruit moge de conclusie volgen, dat het verhogen van de arbeidsproductiviteit geen zaak is, welke door algemene maatregelen bevorderd kan worden. Een nauwkeurige analyse van de situatie is daartoe nodig, zowel bij bedrijven met een hoge als bij die met een lage arbeidsproductiviteit. Eerst dan zal het, mogelijk, zijn de speciale factoren op te sporen, welke voor deze verantwoordelijk kunnen worden gesteld, en eventueel de maatregelen ter verbetering te nemen. Nog te veel worden algemene factoren als de oorzaken der lage arbeidsproductiviteit aangezien.

's-Gravenhage.

Dr H. RIJKEN VAN OLST.

DE HUIDIGE SITUATIE VAN DE BELGISCHE TUINBOUW.

De Belgische tuinbouweconomie is voor enkele belangrijke producten in meerdere mate afhankelijk van de uitvoermogelijkheden dan de gewone landbouw¹⁾. Voor andere producten is er een aanzienlijke invoerbehoefte. Wat de Benelux betreft, geniet België de beschermende werking van het Protocol van 9 Mei 1947, waarin o.a. werd bepaald, dat invoer uit Nederland slechts mag gebeuren wanneer de binnenlandse prijzen een bepaald niveau bereiken. Wel werden ook dit jaar nog klachten gehoord over een laattijd in werking treden van deze maatregel, maar er kan niet worden ontkend, dat de tuinbouwmiddelen in dat principe een veiligheidsmaatregel zien, die hen behoedt tegen ontreding van de binnenlandse markt.

De groententeelt.

Tengevolge van droogte was in 1949 de productie van de meeste groenten, die normaal in herfst en winter worden verbruikt, aanzienlijk lager dan normaal te verwachten is. Voor vele groenten, waarvoor in 1948 een massale uitbreiding werd gegeven, werden inderdaad gedurende dat jaar verlieslatende prijzen genoteerd en voor enkele groenten bleven belangrijke partijen onverkocht. Het gevolg is geweest, dat het areaal, hieraan in 1949 gewijd, heel wat inkromp en dat in het najaar van 1949 voor sommige groenten betrekkelijk hoge prijzen werden uitbetaald.

De volgende gemiddelde maandprijzen (in frs) aan producent werden genoteerd (markt van Mechelen).

TABEL I.

	Febru- ari	Mei	Augus- tus	Octo- ber	De- cember
Savoien per stuk	2,26	2,31	2,98	2,71	2,80
Bloemkolen	—	7,87	6,13	5,06	7,92
Rode kolen	3,60	6,67	2,60	2,90	3,00
Kropsla	—	1,53	2,15	2,12	3,81
Witte selder (per bussel)	43,42	33,83	21,40	8,79	26,65
Porei	2,25	1,97	7,35	8,77	10,06
Ajuin per kg	2,09	2,21	2,70	2,41	3,68
Wortelen	0,89	1,46	3,19	2,52	2,90
Witloof	3,88	13,71	16,25	6,65	17,88
Erwten	—	27,45	16,88	—	—
Princessen	—	—	10,90	16,21	—
Tomaten	—	—	3,52	1,66	—

De massa der productie van de groenten is voor de binnenlandse markt bestemd. Uitvoer is evenwel van zeer groot belang voor de witloofteelt, evenals voor de teelt van bloemkolen. De Franse markt is voor het witloof steeds het belangrijkste buitenlandse afzetgebied geweest. Maar de Franse voortbrengers stellen alles in het werk

¹⁾ Men zie het artikel over: „De huidige situatie van de Belgische landbouw” in „E.-S.B.” van 24 Mei 1950, blz. 410.

om de invoer te belemmeren. Ondertussen waren de prijzen in het voorjaar van 1949 werkelijk verlieslatend, doch een goed gevoerde reclame heeft het binnenlands verbruik aanzienlijk doen stijgen en een ramp voor de producenten vermeden. De prijzen van de oogst 1949 waren goed. Ook de prijzen van bloemkolen waren aanmoedigend voor de producenten. De andere prijzen van groenten waren meestal nog bevredigend.

De tuinbouwindex, die voor sommige prijzen van groenten werd opgemaakt, vertoonde het volgende verloop.

TABEL II.

Basis 1936—1938 = 100¹⁾.

	Febru- ari	Mei	Augus- tus	Octo- ber	Decem- ber
Bloemkolen ..	—	592	426	369	383
Rode kolen ..	202	323	325	330	319
Kropsla	—	243	398	482	205
Porei	116	105	432	513	437
Ajuin	148	212	409	290	338
Wortelen	151	116	679	646	533
Witloof	290	418	557	270	400
Erwten	—	381	504	—	—
Princessen ..	—	—	498	431	—
Tomaten	—	—	269	102	151

¹⁾ Deze indexcijfers zijn gebaseerd op afzonderlijke maandgemiddelden van de periode 1936—'38. Dit verklaart, waarom een hogere prijs van bloemkolen in December niet noodzakelijk een hoger indexcijfer in die maand te zien geeft.

Er is geen index van productiekosten in de tuinbouw voorhanden. Nochtans mag de kostenindex van de gewone landbouw enige aanduiding geven. De pachten situeerden zich rond 253,6, terwijl de lonen 509,2 bedroegen en de meststoffen 272,7 bereikten gedurende de maand December 1949 (cfr. December 1948: pachten 235,1, lonen 470,1 en meststoffen 281,2). De onkosten voor, materiaaal en algemene onkosten stegen respectievelijk tot 394,4 en 375,4.

De tuinbouwbedrijven zijn in België meestal kleine bedrijven, waar de handenarbeid geleverd wordt door de familieleden. Zij zijn nog steeds weinig georganiseerd met het oog op arbeidsbesparing, die in groententeelt echter minder gemakkelijk te verwezenlijken is. Het familiaal karakter der bedrijven is tegelijk een sterkte en een zwakte: d.w.z., dat zij bij lage prijzen en in crisistijd de stoten beter kunnen opvangen dan het grootbedrijf, terwijl in perioden van betrekkelijke welvaart voor het land, het inkomen dezer klein-tuinbouwers belangrijk beneden het peil van andere sociale groepen blijft. Men kon intussen constateren, dat het jaar 1949 voor de groentenverbouwers in het algemeen geen slecht jaar is geweest.

Fruitteelt.

Naar de gegevens van de tellingen beliep in 1945 het totaal areaal, bezet met fruitteelten, nagenoeg 70.000 ha. Daarvan waren 400 ha bezet met fruitcultures onder glas, hoofdzakelijk druiventeelten en perzikcultures. In de periode tussen de twee wereldoorlogen was de uitgestrektheid der fruitteelt in België ongeveer dezelfde.

Voor de periode 1929—1939 werd de jaarlijkse gemiddelde productie van de verschillende fruitsoorten geraamd op 151.000 ton, onderverdeeld als volgt:

TABEL III.

appelen	69.500
peren	32.000
kersen	13.600
pruimen	15.500
perziken	2.150
druiven	8.900
aardbeien	8.000
bessen	1.530

Vóór wereldoorlog II bedroeg het jaarlijks verbruik van vers fruit in België ongeveer 350.000 ton, waarvan 110.000 ton Zuidervruchten. Hoewel de productie van inlands fruit ontoereikend was om de jaarlijkse behoeften van het binnenland te dekken, zijn de economische mogelijkheden in de sector fruitproductie van 1930 af steeds toegenomen.

Een aanzienlijk deel van het Belgisch fruit vindt geen afzet op de binnenlandse markt, omdat de verbruiker meer en meer de voorkeur geeft aan ingevoerde fruitsoorten. De invoer van Zuidervruchten stijgt van jaar tot jaar; daarbij worden echter belangrijke hoeveelheden appels geïmporteerd. Het ingevoerde fruit kan thans veelal niet concurreren met het inlandse op gebied van kwaliteit; toch blijft het een feit, dat het voorkomen, de sortering en de verpakking van de importproducten heel wat beter verzorgd zijn.

Een tweede nadelige factor voor de Belgische fruitproductie is de gebrekkige verdeling van de variëteiten: vooral voor appelaars en perelaars worden nog te veel verouderde variëteiten gehouden, en vele aanplantingen zijn samengesteld uit fruitbomen, waar de vroege en half-vroege variëteiten domineren; dit zijn fruitsoorten, die in gewone omstandigheden niet bewaren. Hieruit volgt, dat in goede fruitjaren de Belgische markt in de herfstmaanden geregeld overrompeld wordt met een massa fruitproducten, die tegen iedere prijs moeten worden verkocht.

Vóór de oorlog vond een massa vruchten van middelmatige en mindere kwaliteiten een uitweg naar de Duitse markten: in die jaren was Duitsland een afnemer voor 62 pCt van onze jaarlijkse fruitexport. Na de bevrijding zijn de uitvoermogelijkheden van fruit naar alle voorheen invoerende landen ten zeerste beperkt.

Engeland was onze belangrijkste afnemer van kersen; ook deze afzetmogelijkheid is afgenomen en wisselvallig geworden, omdat dit land thans een politiek voert gericht op de verhoging van eigen productie.

In 1949 was de fruitoogst uitermate overvloedig. In normale fruitjaren wordt de productie thans geraamd op 180.000 ton. In de onderstaande tabel worden de ramingen van de productie van enkele fruitsoorten voor het jaar 1949 gesteld ten overstaan van de normale opbrengsten.

TABEL IV.

fruitsoorten	normale productie in ton	productie in 1949 in ton
appelen	80.000	400.000
peren	40.000	250.000
kersen	20.000	25.000
pruimen	20.000	25.000

Uit dit overzicht blijkt, dat de appelenoogst in 1949 vijf maal zo hoog was als in normale jaren; de perenoogst beliep meer dan het zesvoudige van een normale opbrengst. Het gevolg van deze toestand is geweest, dat de prijzen van beide fruitsoorten gevallen zijn op een peil, dat niet meer toeliet de kostprijzen te dekken en dat een groot deel van het fruit ongeplukt is gebleven.

De 400 ha fruitteelt onder glas zijn nagenoeg volledig benomen met druiventeelt. België telt ongeveer 33.000 druivenkassen; voor het merendeel gelocaliseerd ten Zuiden van Brussel in de streek van Hoeilaart-Overijssse. De druiven worden er gedurende geheel het jaar ononderbroken voortgebracht. De gemiddelde productie bedraagt thans 12.000 ton per jaar. Hiervan kunnen ongeveer 1.800 ton per jaar worden uitgevoerd, vooral naar Engeland, dat de enige belangrijke afnemer is van dit product (1.743 ton in 1948). De economische toestand van de druiventeeltbedrijven is niet-zeer gunstig: de exploitatie gaat gepaard met hoge kosten, in hoofdzaak kosten van lonen en brandstoffen (steenkolen). De lonen en steenkoolprijzen zijn aanzienlijk gestegen. Aan de andere kant schommelde de index van de prijs der druiven voor 1949 tussen 242 en 341 (basis 1936-1938 = 100).

Het fruitvraagstuk is thans in België het voorwerp van een ernstige studie. Men streeft naar verbetering van de rampzalige toestand van de fruitteeltbedrijven door het inbrengen van degelijke assortimenten van variëteiten, door het oprichten van fruitbewaarplassen, door een betere

verzorging van de kwaliteit en door de organisatie van de afzet op de buitenlandse en binnenlandse markten.

In de bloementeelbedrijven, sierboom- en fruitboomkwekerijen is de economische toestand na wereldoorlog II zeer moeilijk geworden. Deze bedrijven zijn voor het merendeel ingesteld op export. De belangrijkste afnemers van bloemplanten, sierheesters, sierbomen en fruitbomen waren Duitsland en de landen van Midden-Europa. In al deze gebieden, de Westelijke zone van Duitsland uitgezonderd, zijn de afzetmarkten verloren gegaan. De Engelse, Franse en Italiaanse markten zijn zeer beperkt en uiterst wisselvallig. Voor planten, waarvan de teelt meer jaren vergt, brengt deze onstandvastigheid vele bezwaren mede. Bij gebrek aan buitenlandse afzet, hebben vele exportbedrijven hun productie gericht naar de binnenlandse markt. Daaruit volgde na de bevrijding een ware overrompeling, die thans nog aanhoudt. De kleine bedrijven, die uitsluitend de binnenlandse markt bevoorraden, werden nu op hun beurt getroffen. Vooral de bloementeelbedrijven met glascultures worden door de thans heersende overproductie zeer zwaar getroffen: de verkoopprijzen van vele onder glas gekweekte planten bereiken nauwelijks 2 à 3 maal het peil van 1936-1938, terwijl de index der productiekosten voor deze categorie van bedrijven oploopt tot 500 à 600. De zorgwekkende toestand van de bloementeelbedrijven en de boomkwekerijen wordt door de bevoegde Overheden niet uit het oog verloren. In de huidige omstandigheden is het echter niet gemakkelijk daarvoor de goede oplossing te vinden.

Gent.

A. P. VERKINDEREN.

VRIJE VAART OP DE RIJN.

De economische vooruitzichten voor de Nederlandse Rijnvaart zijn niet rooskleurig, zoals blijkt uit een recent artikel in dit blad ¹⁾. Een zekere ordening, hetzij vrijwillig, hetzij gedwongen, wordt door velen noodzakelijk geacht, teneinde te verhinderen, dat onze Rijnvloot in een heilloze concurrentiestrijd haar positie ondermijnt. Deze situatie doet onmiddellijk de vraag rijzen, in hoeverre zulk een ordening zou passen bij de vrije vaart krachtens art. 1 der Herzene Rijnvaartakte ²⁾, m.a.w. in hoeverre economische gebondenheid met deze juridische vrijheid overeen is te brengen.

Alvorens deze vraag te kunnen beantwoorden, dient het begrip vrije vaart nader te worden gepreciseerd. Uit de Nederlandse en internationale rechtspraak blijkt, dat aan dit begrip in het rivierenrecht een ruime uitleg moet worden gegeven. De vrije vaart omvat niet alleen het varen zelf, maar ook datgene, wat ter voorbereiding en uitvoering daarvan nodig is. Als zodanig noemt ons hoogste rechtscollege ³⁾ het vrijelijk voor bedoelde vaart inladen en in lading nemen. Een uitvoeriger omschrijving geeft het Permanente Hof van Internationale Justitie in het zgn. Chinn-arrest ⁴⁾, krachtens hetwelk „la liberté de navigation comporte d'après la notion communément admise; la liberté de mouvement pour les bateaux, la liberté d'approcher des ports, de profiter des ouvrages et des docks, de charger et de décharger les marchandises, ainsi que la liberté de transporter des marchandises et des voyageurs”.

Deze uitleg van het begrip vrije vaart op internationale rivieren is voor Telders ⁵⁾ aanleiding geweest op te merken, dat, „wanneer het beginsel der vrijheid van scheepvaart

¹⁾ Zie: „De positie van de Nederlandse Rijnvaart”, door Mr K. W. Cuperus in „E.-S.B.” van 5 April 1949, blz. 273.

²⁾ Akte van Mannheim van 17 October 1868, S. 1869, no. 37.

³⁾ H.R. 17 December 1934, N.J. 1935, blz. 5 e.v. met nl. Taverne.

⁴⁾ C.P.J.I. 12 December 1934, Serie A/B no. 63, blz. 65 e.v.

⁵⁾ Zie: „Verzamelde Geschriften IV”, blz. 19.

bedoelt de scheepvaart als economisch bedrijf tegen overheidshandelingen te beschermen, men niet kan verstaan die vrijheid uit te strekken tot alle normale verrichtingen van de vervoerder. Men zal rekening hebben te houden met het feit, dat de reder of schipper slechts vaart en vervoert om daarmee te verdienen, m.a.w. krachtens overeenkomst en tegen vergoeding. Voor het beginsel der vrije vaart betekent dit, dat niet slechts het vaar- en vervoer en lossen vrij behoort te blijven, maar ook de afsluiting van het vervoercontract zelf, ook de prestatie van de wederpartij, de inlander".

De formule van Telders is zeer ruim en schijnt praktisch iedere overheidsbemoeienis met het economisch leven t.a.v. de scheepvaart uit te sluiten. In haar uiterste consequentie zou zij leiden tot ontkenning der bevoegdheid van de aan het begin van dit artikel gerezen vraag. Intussen zou dit antwoord de realiteit geweld aandoen. Naar mijn mening is dit niet nodig en is een verzoening tussen economische gebondenheid en juridische vrijheid tot op zekere hoogte mogelijk.

In een bespreking van het Rijnstatuut merkt Hostie ⁶⁾ op: „Le juriste doit s'abstenir de se prononcer sur les mérites respectifs de l'intervention et de la non-intervention, mais il doit veiller à ce que, les faits économiques se modifiant, le système juridique ne vienne pas à porter à faux". Dit behoort niet te betekenen, dat men alle rechtsbegrippen terzijde schuift, wanneer een bepaalde economische constructie daar niet bij past; wel beduidt het, dat niet star moet worden vastgehouden aan een eenmaal gevestigde opvatting omtrent een bepaald rechtsbegrip, doch dat van tijd tot tijd evolutie te worden nagegaan of de maatschappelijke evolutie het niet noodzakelijk maakt, dat aan dat begrip een andere interpretatie wordt gegeven, welke het voor de praktijk hanteerbaar blijft maken, zonder dat zijn juridieke waarde daardoor wordt aangetast.

Deze gedachtegang leidde blijkbaar de meerderheid der rechters, die het Chinn-arrest wezen, maar de door hen gekozen uitweg schijnt weinig gelukkig. Zij onderscheiden nl. tussen een juridisch monopolie, hetwelk in strijd met de vrijheid van de vaart zou zijn, en economische maatregelen, die de vaart voor anderen slechts „commercialement impossible" maken, maar de vrije vaart zelve niet aantasten. Een dergelijk onderscheid tussen juridische en economische maatregelen schijnt mij praktisch niet te handhaven; de maatstaf van het Chinn-arrest maakt het in feite mogelijk bijna elke maatregel naar willekeur al of niet toelaatbaar te achten, naar gelang men haar economisch, dan wel haar juridisch karakter op de voorgrond stelt. Terecht bestreed een krachtige minderheid der rechters deze interpretatie, welke de rechtswaarde van het begrip vrije vaart geweld aandoet.

In haar op 28 Maart 1950 gewezen arrest ⁷⁾ schijnt de Hoge Raad een andere weg te willen inslaan ter verzoening van de economische behoefte met de juridische interpretatie van het begrip vrije vaart. Zij blijft dit begrip ruim opvatten, maar schijnt het niet naar objectieve, doch op subjectieve maatstaf te willen meten. Criterium voor inbreuk op de vrije vaart schijnt niet zozeer het feitelijk beperken van zodanige vaart behoeven te zijn, als wel de bedoeling, waarmee zulks geschiedt. Immers, de Hoge Raad overweegt, dat ook bij een ruime opvatting van het begrip vrije vaart de rechter te ver gaat, wanneer hij onder belemmering van de vrije vaart begrijpt iedere beperking van de contractsvrijheid van de schipper t.a.v. het vervoer. Het is, volgens de Hoge Raad, duidelijk, dat de in het vervoerrecht van de Oeverstaat opgenomen bepalingen van dwingende aard ook bij contracten omtrent het vervoer op de Rijn in acht moeten worden genomen. Zodanige bepalingen en ook andere bepalingen, die de vrijheid om overeenkomsten te sluiten, aan banden leggen,

evenals de voorschriften, die onder het begrip „sociale wetgeving" worden samengevat, kunnen, naar de Hoge Raad voorts overweegt, onder omstandigheden de niet tot hun oogmerk behorende werking hebben, dat sommige schippers niet in staat zijn hun bedrijf op lonende wijze uit te oefenen, doch deze mogelijkheid kan die bepalingen niet tot een inbreuk op de vrije vaart stempelen, ook niet wanneer dit begrip in bovenvermelde ruime zin wordt genomen.

De bevoordingen van het arrest zijn — waarschijnlijk met opzet — vaag gesteld en laten de mogelijkheid open tot verschillende uitleg. Het arrest heeft dan ook reeds stof tot critiek geleverd ⁸⁾. Indien de bovengegeven uitleg juist zou zijn, hetgeen eerlang uit de verdere jurisprudentie van ons hoogste rechtscollege moege blijken, zouden hierdoor naar mijn mening rechtsperspectieven worden geopend. Het begrip vrije vaart blijft dan in ruime zin hanteerbaar; de rechter zal aan de hand van een duidelijke en rechtvaardige maatstaf, t.w. de bedoeling, welke bij de uitvaardiging van de gewraakte maatregel voorzat, van geval tot geval kunnen uitmaken, of strijd met de vrije vaart geacht moet worden aanwezig te zijn. Het verbod van inbreuk op de vrijheid van scheepvaart wordt derhalve niet in absolute, doch in relatieve zin geïnterpreteerd. Maatregelen van algemene economische ordening, die nolens volens de Rijn in hun vrijheidsfeer betrekken, kunnen verenigbaar zijn met de vrijheid van vaart. Op deze wijze kan het economisch leven worden gediend, zonder dat het recht geweld wordt aangedaan.

Wassenaar.

Mr J. G. SAUVEPLANNE.

⁸⁾ Zie: „De Maasbode" van 22 April jl. en „N.R.C." van 6 Mei jl.

BOEKBESPREKING.

N.V. Koninklijke Nederlandsche Petroleum Maatschappij 1890 - 1950. Gedenkboek uitgegeven ter gelegenheid van het zestigjarig bestaan ¹⁾.

De verschijning van het gedenkboek van de „Koninklijke" ter gelegenheid van haar zestigjarig bestaan is een waardevolle aanvulling van de literatuur over de aardolie-industrie. Welverzorgd en rijkelijk met foto's geïllustreerd geeft dit gedenkboek een overzichtelijk beeld van groei en werkwijze van het gecompliceerde bedrijf van de N.V. Koninklijke Nederlandsche Petroleum Maatschappij. Na een korte historische inleiding wordt op een ook voor de niet-deskundige lezer duidelijke wijze inzicht gegeven in de betekenis van de onderscheidene fasen, die de ruwe delfstof op haar weg van put naar pomp doorloopt.

Boeiender geschiedenis dan die van „de olie" is moeilijk denkbaar. De door de ontwikkeling der techniek bij voortdurend stijgende behoefte aan aardolieproducten dreef tot steeds toenemende opsporingsactiviteit. De eerste boringen in Noord-Sumatra in het einde van de 19e eeuw, alwaar de oliepionier J. B. Aug. Kessler de spits voor zijn jonge Maatschappij afbeet, werden weldra door andere gevolgd. De samensmelting in 1907 der belangen van de Koninklijke en de Shell Transport and Trading Co. tot de Koninklijke/Shell Groep, verschaft de nieuwe combinatie ruimer armslag om het bedrijf op breder basis uit te bouwen. Niet zonder moeilijkheden, maar met doortastende volharding werd de productie der Groep, die in 1907 één miljoen kg ton ruw product (totale wereldproductie 35 miljoen kg ton) bedroeg, in 1949 tot 52 miljoen kg ton (totale wereldproductie 487 miljoen kg ton) opgevoerd. Het personeel steeg tot meer dan een kwart miljoen; het aantal direct bij wetenschappelijk onderzoekswerk betrokkenen bereikte 4.000, hetgeen een verdubbeling ten aanzien van

⁶⁾ Zie: Recueil ADA 1929 III, blz. 115.

⁷⁾ Nog niet gepubliceerd.

¹⁾ De verzorging van dit gedenkboek is door de N.V. Koninklijke Nederlandsche Petroleum Maatschappij opgedragen aan Nijgh en Van Ditmar N.V. te Rotterdam/s-Gravenhage.

1939 en een verviervoudiging ten opzichte van 1935 betekend.

Ondanks de geleidelijk hoog ontwikkelde wetenschap met betrekking tot opsporing en winning van ruwe olie blijft iedere boring nog een kansspel. Het aan de boringen voorafgaande onderzoek naar mogelijk aanwezige aardolie heeft in de loop der jaren een hoge vlucht genomen, waarbij de meest moderne methoden, zoals luchtkaartering, worden toegepast. Niettemin waarborgt dit onderzoek geen absoluut succes der op grond hiervan verrichte boringen. Wanneer het onderzoek een boring — waarvan de kosten afhankelijk van booroutillage, bodemgesteldheid en diepte der boring tot f 100.000 kunnen oplopen — rechtvaardigt, is de vindkans van een middelgroot olieterrein (5 tot 15 miljoen ton oliereserve) 1 op 10 en die op een groot terrein (meer dan 15 miljoen ton oliereserve) 1 op 50 à 100. De Koninklijke heeft de eerste moeilijkheden overwonnen; het aan haar bedrijf inhaerente kansspel doet haar pioniersgeest behouden. Een pioniersgeest niet slechts betrekking hebbend op opsporing en winning der grondstof, doch ook op haar transport en verwerking, alsmede op de politiek ten aanzien van het personeel, dat daar zijn bestaan in vindt.

De verspreide vindplaatsen der ruwe olie en haar wereldwijde afzet noopten tot de opbouw van een doeltreffend transportapparaat. De ontwikkeling van het aardolievervoer van vat naar bulk leidde tot de grote Koninklijke/Shell tankervloot, de aanleg van pijpleidingen van een lengte gelijk aan de halve aardomtrek en het gebruik van talrijke tankauto's en tankwagons.

Nadat aanvankelijk kerosine, in het bijzonder ten behoeve van lampolie, het belangrijkste verwerkingsproduct was, nam door het sedert 1900 sterk toenemende autovervoer ook stookolie, smeerolie, asphalt en paraffine hun weg naar de consument, terwijl vliegtuigbenzine na de eerste wereldoorlog in toenemende mate aan betekenis won. Na de vestiging van de eerste raffinage- en verwerkingsinstallatie in 1892 in Pangkalan Brandan volgde in de loop der hierop volgende jaren de vestiging van dergelijke installaties in vele plaatsen alom in de wereld. Op basis van gewonnen aardgassen en de bijproducten van het „kraken” (het breken der grote koolwaterstofmoleculen in lichtere kleinere door verhitting tot hoge temperatuur onder druk, hetgeen een grotere hoeveelheid benzine uit een gegeven kwantum ruwe olie oplevert) ontwikkelde zich een uitgebreide petroleum chemische industrie. Deze leidde tot de productie van kunstmeststoffen, oplosmiddelen, synthetische rubber, synthetische glycerine en wasmiddelen, plastics en tal van andere producten. De zeer sterke stijging van de productie der chemische industrie in verhouding tot die der totale industrie, vooral sedert 1938, vindt in de sterk ontwikkelde petroleumindustrie zijn verklaring.

De aan de opsporing, winning en verwerking verbonden hoge kosten noopten een internationaal concern als de Koninklijke tot de integrale bedrijfsvorm en leidde tot het in eigen hand houden van de verkoop. Ook hier het streven naar bulklevering in de vorm van onverpakte producten, hetgeen de aanleg van een stelsel van benzinepompen met auto-service stations bevorderde.

Deze enkele grepen uit het bedrijf van Nederlands grootste aardolie-onderneming geven een indruk van zonde. trots zonder zelfvoldaanheid is de toon, waarin de samenstellers van het jubileumboek over hun bedrijf spreken. Ongerechtvaardigde vrees om hun bijdragen aan levendigheid te doen inboeten heeft hen er waarschijnlijk van weerhouden het boek met meer dan enkele cijfers te illustreren. Node missen wij dan ook een statistische bijlage, waarin de lezer onder andere wordt ingelicht over de relatieve betekenis der onderscheidene bedrijfsonderdelen, zowel onderling als ten aanzien van het geheel, alsmede ten opzichte van de naast de Koninklijke/Shell Groep wer-

kende andere aardolie-ondernemingen. Het ontbreken van een hoofdstuk over het financiële beleid is stellig geen gevolg van geheimzinnigdoenerij; de uitvoerige jaarverslagen der Koninklijke wijzen wel het bewijs van. Niettemin gevoelen wij ook dit als een te betreuren ommissie. In de beperking toont zich de meester. Het vele, dat dit boek in zijn beperking de lezer biedt, zal hem evenwel over het ontbrekende gemakkelijk heen doen stappen. Het inf het, als inleiding bedoelde, hoofdstuk „Grepn uit de afgelopen zestig jaren” uitgesproken vertrouwen, „dat dit boek nog weer eens het bewijs levert, dat de Maatschappij de kennis en ervaring bezit, die voor een succesvolle uitoefening van het oliebedrijf noodzakelijk zijn” is niet geschokt. In-tegendeel!

's-Gravenhage.

DR. M. WEISGLAS.

VERKORT JAARVERSLAG VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT OVER 1949.

Curatorium.

In het afgelopen jaar kwamen statutair voor aftreding in aanmerking de Curatoren Dr. F. H. Fentener van Vlissingen (voorzitter) en Mr. W. Suermondt Wzn (penningmeester). De heren Dr. H. J. Frietema en D. J. Wansink werden bereid gevonden een benoeming tot Curator te aanvaarden. Ir. St. van Schaik en Mr. R. Mees werden resp. tot voorzitter en penningmeester gekozen. Beide heren aanvaarden hun benoeming de heer K. Mees voor de duur van één jaar.

Directorium.

In het directorieum deden zich geen wijzigingen voor. Prof. Dr. H. M. H. A. van der Valk werd ook dit jaar in de Verenigde Staten.

Personeel.

De heer C. van den Berg werd met ingang van 1 Januari 1949 tot secretaris van het Instituut benoemd. Drie senioren verlieten dit jaar het Instituut n.l. de heer J. H. Lubbers, redacteur-secretaris van de „E.-S.B.”, de heer J. C. Brezet en de heer H. Burger, secretaris „E.-S.K.”. Aan het einde van het jaar telde het Instituut 40 medewerkers en medewerkers, waarvan 9 doctorandi en 13 doctoraal studenten.

Werkzaamheden.

De werkzaamheden van het Instituut hadden betrekking op:

1. „Economisch-Statistische Berichten”;
2. „Economisch-Statistisch Kwartaalbericht”;
3. Interne Research en opdrachten.

Verheugend was, dat het aantal abonné's van het weekblad „Economisch-Statistische Berichten”, ondanks de bezuiniging welke allerwege merkbaar werd, slechts een geringe teruggang vertoonde. Met de Commissie van Advies voor België bestond ook dit jaar een aangename samenwerking. Er verscheen, met inbegrip van het maandelijks artikel over de Belgische en de Belgische en Kapitaalmarkt, een twintigtal Belgische artikelen.

In de loop van het jaar werden enkele nieuwe rubrieken ingevoerd:

- a. met ingang van Januari de rubriek „Bedrijfseconomische notities”;
- b. met ingang van September de rubriek „Een stem uit het bedrijfsleven”, waarin vooraanstaande personen uit het bedrijfsleven gelegenheid wordt geboden hun mening over een actueel onderwerp in het kort kenbaar te maken;

c. eveneens werden met ingang van September redactionele hoofdartikelen opgenomen;

d. met ingang van November de rubriek „Grafieken”.

In 1949 verschenen 52 nummers, waarvan drie gewijd waren aan speciale onderwerpen, t.w. het vijftig jarig bestaan van het C.B.S.; het twintig jarig bestaan van het Nederlandsch Economisch Instituut en de verhouding Nederland—Indonesië.

2. Het aantal abonnementen van het „Economisch-Statistisch Kwartaalbericht” bleef ook dit jaar beneden de verwachtingen. Op grond hiervan is besloten de uitgave van dit bericht met ingang van 1950 stop te zetten.

Naast de gebruikelijke conjunctuuranalyses verschenen dit jaar als studies in het „E.-S.K.”:

a. de gevolgen van de tijdelijke stijging van het Nederlandse geboortecijfer voor het onderwijs („E.-S.K.” no 2);

b. de betekenis van de sociale verzekeringen voor het economisch leven („E.-S.K.” no 3);

c. de consequenties van de verplichte sociale verzekeringen voor het economisch leven („E.-S.K.” no 4);

3. De werkzaamheden van „interne research” maakten verdere voortgang, al geschiedde dit, als gevolg van noodzakelijke andere werkzaamheden en de mutaties, welke zich in het Instituut voordeden, langzamer dan gewenst werd.

De werkzaamheden in de opdrachtenafdeling, zowel wat betreft de onderzoekingen voor het bedrijfsleven, als die voor de gemeenten, mochten zich weer in een ruime belangstelling verheugen. In 1949 werd een tiental onderzoekingen voltooid, terwijl interim-rapporten, betreffende nog lopende onderzoekingen, werden ingediend. De onderwerpen van deze onderzoekingen liepen sterk uiteen. Het stemt tot tevredenheid, dat met een aantal gemeenten en ondernemingen, na beëindiging van het basisrapport, een samenwerking mocht blijven bestaan. Ook dit jaar werd een aantal ondernemingen regelmatig van voor hen van belang zijnde ontwikkelingen in binnen- en buitenland op de hoogte gehouden. Begonnen werd met het maken van excerpten van internationale economische publicaties ten behoeve van het bedrijfsleven.

De financiële resultaten over 1949 waren minder gunstig dan die over het voorgaande jaar. Naar alle waarschijnlijkheid zal dit op weinig ingrijpende wijze kunnen worden veranderd. Belangrijker is, dat de werkzaamheden zich, van het oogpunt van de toepassing van de theoretische economie uit, op bevredigende wijze ontwikkelden.

De Wnd Secretaris van Curatoren,
Prof. Dr J. TINBERGEN.

INTERNATIONALE NOTITIES.

GEDEELTELIJKE RESTITUTIE VAN LASTEN AAN EXPORTEURS IN FRANKRIJK.

In het kader van de plannen, die aan het Parlement worden voorgelegd voor het vaststellen van de begroting voor 1950, stelt de Franse Regering voor om de exporteurs een deel hunner fiscale en sociale lasten terug te betalen. De bedoeling hiervan is, de moeilijkheden, die de exporteurs bij de verkoop van hun producten ondervinden — de prijs wordt door deze lasten beïnvloed —, te verlichten.

Het weekblad „l' Economie” van 8 dezer spreekt er zijn voldoening over uit, dat de Regering de moeilijkheden, welke de exporteurs ondervinden en waarop van ondernemerszijde reeds lang is gewezen, gaat beseffen. De wijze van toepassing van een dergelijke maatregel zal bij besluit worden bepaald. In ieder geval staat vast, dat deze maatregel slechts betrekking zal hebben op die exporteurs, die hun uitvoer richten op markten, welke zullen worden gekozen aan de hand van de betalingsbalanssituatie of naar gelang van de moeilijkheden, die

de exporteurs ondervinden uit hoofde van concurrentie van andere landen. Ongetwijfeld, zegt „l' Economie”, zal een dergelijk plan de ontwikkeling van Frankrijks uitvoer gunstig beïnvloeden en het zal dan ook zeer zeker met vreugde worden ontvangen.

WEST-DUISSLANDS UITVOER VAN EINDFABRIKATEN.

West-Duitsland heeft gedurende de laatste tijd, wat de uitvoer betreft, belangrijke resultaten bereikt, resultaten, die aan de toegenomen productie van industriële uitvoer-goederen, aan de grotere zelfstandigheid van de Bondsrepubliek in buitenlandse handel en aan de, met de liberalisering van het handelsverkeer gepaard gaande, toegenomen vraag naar Duitse goederen op de buitenlandse markten zijn toe te schrijven. Het maandgemiddelde van de uitvoer van de Westduitse Bondsrepubliek, met inbegrip van West-Berlijn, steeg van ca \$ 60 mln in 1948 tot meer dan \$ 90 mln in 1949 en tot ca \$ 120 mln in de eerste vier maanden van 1950.

Nog verheugender dan de stijging van de totale uitvoer is, aldus „Wochenbericht”, een uitgave van het „Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung”, van 16 Juni jl., de toeneming van het aandeel der eindfabrikaten — vanouds de ruggegraat van Duitslands buitenlandse handel — in deze uitvoer. Stond in 1945 en 1946 de uitvoer van grondstoffen en halffabrikaten op de voorgrond — in 1946 bestond 85 pCt van de uitvoer der Bizone uit steenkolen, hout en schroot, tegen 12 pCt in 1936! — geleidelijk aar beginnen de eindfabrikaten, zoals uit onderstaand staatje blijkt, hun oude plaats weer in te nemen.

Uitvoer van eindfabrikaten in pCt van de totale uitvoer.
(maandgemiddelden)

1936	78	1948	33
1945 1)	0	1949	48
1946	15	1949 Jan.-Apr.	43
1947	25	1950 Jan.-Apr.	60

1) Augustus—December.

Het uitvoervolume van de Westduitse Bondsrepubliek beliep in Maart/April 1950 gemiddeld ongeveer $\frac{4}{5}$ van het maandgemiddelde van 1936; het uitvoervolume van eindfabrikaten ruim $\frac{2}{3}$ van het vooroorlogse. Hoewel dus de eindfabrikaten als geheel hun vooroorlogse positie nog niet geheel hebben herwonnen, zijn er enige groepen, nl. machines, fijn-mechanische en optische instrumenten, voertuigen en enkele textielgoederen, die hun vooroorlogs niveau al weer hebben bereikt, of zelfs overschreden. Chemicaliën, ijzer- en staalproducten en weefsels bereikten $\frac{3}{4}$ van hun vooroorlogs uitvoervolume; electro-technische artikelen, klokken, metaalwaren en kledingstukken nog niet de helft. Zeer ongunstig is de ontwikkeling van de uitvoer van papier- en lederwaren.

De oorzaken voor deze verschillen in de bereikte resultaten zijn vele. Aan de vraagzijde heeft, behalve desedert 1936 ingetreden verandering in de concurrentieverhoudingen op de wereldmarkt, vooral het E.R.P., waardoor de deelnemende landen een deel van hun invoer hebben verplaatst, invloed uitgeoefend. Aan de aanbodzijde speelt de veranderde industriële structuur van Duitsland een rol; oorlogsschade en demontage, de door de zoneverdeling ontstane onderbreking in het productieverband en de verzorgingsmogelijkheden hebben, evenals de economische politiek van de bezettende macht, hierop hun invloed uitgeoefend. Tenslotte moest, met het oog op de betalingsbalanspositie, de richting van de uitvoer en daarmee de samenstelling worden bepaald.

De vooruitzichten op lange termijn zijn volgens „Wochenbericht” gunstig. Het grotere wereldhandelsvolume opent voor Duitslands uitvoer grote perspectieven. Daarbij

wordt geprofitteerd van de economische politiek van de Verenigde Staten, die er naar streeft de economische ontwikkeling van de wereld op hoge toeren te houden. Hiërbij komt nog, dat, minstens tot de hereniging van Duitsland, de Bondsrepubliek in belangrijke mate de plaats van de vroegere buitenlandse handel van Oost- en Midden-Duitsland, die voor de oorlog ca $\frac{3}{10}$ van de totale Duitse uitvoer uitmaakte en nu door demontage, door reparaties, die ten koste van de lopende productie moeten geschieden en — „last but not least” — door de geringe productie van uitvoerproducten, nadelig wordt beïnvloed, zal kunnen innemen. West-Duitsland en West-Berlijn zouden hun huidige uitvoer van eindfabrikaten kunnen verdubbelen, zonder dat de wereldmarkt met méér Duitse kwaliteitsproducten zou worden voorzien dan vóór het uitbreken van de oorlog.

DE RECENTE ONTWIKKELING VAN HET ZWITSERSE VREEMDELINGENVERKEER.

Gedurende de maanden September, October en November 1949 werd de normale seizoensinkrimping van het Zwitserse vreemdelingenverkeer nog versterkt door een algemene, van maand tot maand duidelijker naar voren komende, achteruitgang. Het totaal aantal door hotels en pensions geregistreerde overnachtingen daalde in dit tijdvak t.o.v. de overeenkomstige periode van 1948 met 425.000, of met ca 12 pCt.

Deze tendentie zette zich gedurende de maanden December 1949, Januari en Februari 1950 voort; t.o.v. de wintermaanden van 1948/49 was het aantal overnachtingen gedaald met $12\frac{1}{2}$ pCt. In onderstaande tabel is deze ontwikkeling gedurende die periode weergegeven.

Toe-, resp. afnemings van het aantal overnachtingen in de periode Dec. t/m Febr. 1949/50 t.o.v. de overeenkomstige periode van 1948/49.

Gasten uit:	absoluut	in pCt
Zwitserland	-185.000	-10,4
Groot-Brittannië	-129.000	-32,9
Nederland	- 28.000	-34,1
België/Luxemburg	- 14.000	-12,4
Frankrijk	+ 20.400	+15,4
Rest van het buitenland	- 28.400	- 6,9
Totaal	-364.000	-12,5

In dit overzicht komen, aldus „Die Wirtschaftslage” van Mei jl., de belangrijkste oorzaken van de achteruitgang van het Zwitserse vreemdelingenverkeer aan het licht. Zo wijst de daling van het aantal overnachtingen van Britse en Nederlandse gasten op het voortdurend gebrek aan harde valuta in Engeland en Nederland. Bovendien ondervindt Zwitserland de invloed van de devaluatie, die de reeds bestaande concurrentie van andere toeristenlanden heeft verscherpt. Het teruglopen van het aantal overnachtingen van Zwitserse gasten is grotendeels toe te schrijven aan de achteruitgang van de Zwitserse conjunctuur. Tenslotte hebben de steeds verdergaande afsluiting der Oosteuropese landen — het bezoek uit deze landen daalde met meer dan 50 pCt! — het feit, dat Zweden geen deviezen voor toeristenverkeer ter beschikking stelt en de geringe sneeuwval in de wintersportcentra rondom Kerstmis en Nieuwjaar hun invloed doen gelden.

Ten dele werden deze nadelige factoren gecompenseerd door een toeneming van het vreemdelingenverkeer uit Frankrijk, Italië, Duitsland en Noord-Amerika met resp. 15,4, 8, 9 en 6 pCt. Overigens moet de toeneming van het vreemdelingenverkeer uit Frankrijk t.o.v. het vorig winterseizoen niet worden overschat; daar Frankrijk nl. in de winter van 1948/49 geen deviezen voor toeristenverkeer in Zwitserland af gaf, geeft een vergelijking met die periode geen zuiver beeld.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De geldmarkt.

Ten gevolge van de omstandigheid, dat in de laatste helft van Juni en gedurende de gehele maand Juli zeer weinig schatkistpromessen komen te vervallen, nemen de geldmarktinstellingen in de afgelopen week met het oog op mogelijke liquiditeitsverschuivingen een zeer voorzichtige houding aan. Hoewel de callgeldnotering $\frac{3}{4}$ pCt bleef, hetgeen niet op een krappe marktpositie wijst, bleven marktdisconto's voor schatkistpromessen op relatief hoog niveau ten gevolge van het ontbreken van een enigszins omvangrijke vraag, met uitzondering uiteraard van het zeer schaarse Julipapier, dat $1\frac{1}{8}$ pCt noteerde. September t/m Februaripapier werd bij vrijwel ontbrekende handel tegen $1\frac{3}{8}$ pCt aangeboden, terwijl de langere termijnen $1\frac{7}{16}$ — $1\frac{1}{2}$ pCt noteerden.

De kapitaalmarkt.

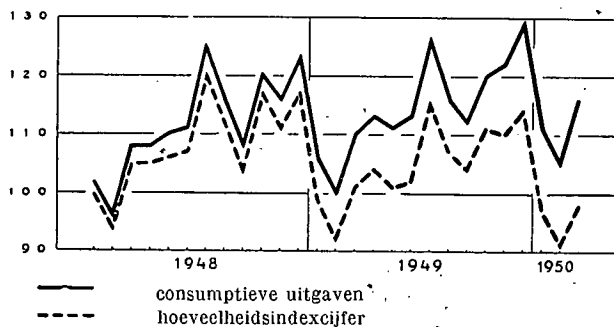
Over het algemeen werden in alle koersrubrieken voor de aandelenmarkt in de verslagperiode bij zeer geringe omzetten koersverliezen geleden, die weliswaar van beperkte omvang waren, maar toch duidelijk de geringe belangstelling van het publiek voor deze beleggingsvormen demonstreerden. Enerzijds werken de ongunstige mededelingen, welke de in Indonesië werkende vennootschappen verstrekken, of welke op andere wijze omtrent de gang van zaken aldaar bekend worden, een zodanige ontwikkeling in de hand vanwege de nauwe samenhang, welke er uit de aard der zaak is tussen de koersvorming in de verschillende fondsensoorten. Anderzijds, oefent de weer oplevende emissiebedrijvigheid een koersdrukkende werking uit. Over het algemeen zal men dit tijdstip voor de emissies niet gekozen hebben, omdat de beleggingsmarkt zo gunstig is, doch omdat hetzij een verdere koersdaling wordt verwacht, hetzij andere omstandigheden een langer uitstel niet gedogen. Misschien moet in dergelijke overwegingen ook de verklaring worden gezocht voor het feit, dat Wilton-Fijenoord een obligatie-uitgifte aankondigt van f 5 mln. Obligatiefinanciering is immers bij een zo vitermate conjunctuurgevoelig bedrijf als de scheepsbouwrijverheid in het algemeen geenszins aanbevelenswaardig.

Het koersverloop in de afgelopen week moge blijken uit onderstaande tabel.

	16 Juni 1950	23 Juni 1950
Aand. indexcijfers		
Algemeen	147,6	146,2
Industrie	212,5	211,4
Scheepvaart	139,9	136,9
Banken	121,7	121,1
Indon. aandelen	53,5	52,6
Aandelen		
A.K.U.	170 $\frac{1}{2}$	169
Philips	234	230 $\frac{1}{2}$
Unilever	200 $\frac{1}{2}$	203 $\frac{1}{2}$
H.A.L.	142 $\frac{1}{2}$	144
Amsterdam Rubber	124	122 $\frac{1}{2}$
H.V.A.	128	125 $\frac{3}{4}$
Kon. Petroleum	271 $\frac{1}{2}$	269 $\frac{1}{2}$
Staatsobligaties		
2 $\frac{1}{2}$ pCt N.W.S.	81	80 $\frac{3}{4}$
3—3 $\frac{1}{2}$ pCt 1947	98 $\frac{11}{16}$	98 $\frac{7}{16}$
3 pCt Invest. certif.	99 $\frac{5}{16}$	99 $\frac{3}{16}$
3 pCt Dollarlening	98 $\frac{1}{8}$	98

GRAFIEKEN.

Indexcijfers betreffende de totale consumptie van de Nederlandse bevolking.
(1947 = 100).

Bron: C.B.S.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegoed bij corr. resp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Voorschotten in rekt. (incl. bel.)	Bankbiljetten in omloop
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	153.109	2.744.151
15 Mei '50	883.982	71.716	913.762	140.641	2.898.359
22 Mei '50	884.033	79.547	937.520	143.100	2.878.095
30 Mei '50	884.181	60.192	988.101	147.378	2.917.384
5 Juni '50	884.300	62.058	978.557	140.496	2.851.357
12 Juni '50	884.464	101.506	970.268	142.304	2.824.067
19 Juni '50	884.601	102.054	1.062.126	140.296	2.802.363
26 Juni '50	884.726	142.282	960.376	143.781	2.817.746

Saldi in rekening courant

Data	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Geblokkeerde saldi	Saldi van banken in Nederland	Vrije saldi van vreemde banken	Andere vrije saldi
30 Dec. '46						
15 Mei '50	447.466	762.205	1.799	41.248	482.404	447.444
22 Mei '50	471.992	762.205	1.800	29.466	423.180	545.949
30 Mei '50	408.581	794.635	1.814	29.509	437.942	568.027
5 Juni '50	421.736	794.635	1.841	30.054	454.453	583.816
12 Juni '50	456.186	794.635	2.331	26.724	466.774	607.013
19 Juni '50	456.009	794.635	2.331	51.628	471.711	690.479
26 Juni '50	414.868	873.652	2.277	34.765	403.032	647.876

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Buiteni. wissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere credieten
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.163,7
23 Mei 1950	6.242,2	297,0	91,0	41,3	4.125,8	2.175,9
31 Mei 1950	6.239,1	298,1	90,2	41,3	4.242,6	2.062,1
7 Juni 1950	6.239,9	297,1	91,2	41,3	4.168,0	2.209,8

FEDERAL RESERVE BANKS.

(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
18 Mei 1950	23.038	22.513	205	17.401
25 Mei 1950	23.021	22.499	211	17.290
1 Juni 1950	22.998	22.477	182	17.389

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal.	Govt	Memberbanks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
18 Mei 1950	22.796	17.842	426	16.123
25 Mei 1950	22.713	17.596	428	15.922
1 Juni 1950	22.836	17.655	587	15.814

Vacatures

P. DE GRUYTER EN ZOON N.V. te 's-Hertogenbosch vraagt voor de statistische kwaliteitscontrole bij de fabricage, de analyse van de verkoopresultaten, marktanalyse, en verdere statistische onderzoeken

een statisticus

Sollicitaties met volledige opgave van opleiding en verkregen ervaring te richten aan P. de Gruyter en Zoon N.V., afdeling Secretariaat.

Beschikbare Krachten

Deviezen technisch-financiële expert

Steller met lange ervaring op het gebied van deviezen en internationale betalingen in leidende functie in Indonesië — tijdelijk in Nederland — ambieert hier te lande een soortgelijke functie op dit gebied. Hij bezit een uitgebreide ervaring op administratief-organisatorisch gebied, bank- en scheepvaartzaken e.d. Br. onder no. ESB 1769, bur. v. d. blad, Postbus 42, Schiedam.

3 1/2% PANDBRIEVEN à 100%
Serie A
HARINGVLIET 98 · ROTTERDAM

Groothandel

DEZE WEEK:

Het Afrika-nummer van het Netherlands Trade Bulletin

★ Iedere week zeer veel nieuwe gevraagde offertes en aanbiedingen van binnen- en buitenland. Plaats voor export een aanbieding in de rubriek TRADE OPENINGS.

Abonnementsprijs f 15.— per jaar

KON. NED. BOEKDRUKKERIJ H. A. M. ROELANTS — SCHIEDAM

Diversen

Villa te koop aangeboden te Heemstede, direct te aanvragen, liefst woningruil te Amsterdam. Het huis is prachtig gelegen, mooie tuin, aan water, centr. oliestookverw. enz. Br. onder no. ESB 1771, bur. v. d. blad, Postbus 42, Schiedam.

Te koop: Ford V8 De Luxe 1947, pr. wagen, slechts 53.000 km gelopen. Deskundig gereden. Als nieuw. Pr. f 6500,—. A. J. Lammers, Epse, Tel. 466.

Ondernemingen, die het beste loidende personeel zoeken, speciaal met economische scholing, roepen sollicitanten op door middel van een annonce in de rubriek „Vacatures”. Het aantal reacties, dat deze annonces tengevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend: begrijpelijk, omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert. Opdrachten voor het volgende nummer dienen 3 Juli a.s. in ons bezit te zijn

INTERNATIONAL PAPER COMPANY

Gevestigd te (Opgericht in 1941 onder de wetten van de Staat New-York)
New-York (N.Y.) (De oorspronkelijke maatschappij werd opgericht in 1898)

*

Ondergetekenden berichten, dat zij van Vrijdag 30 Juni 1950 af ter Beurze van Amsterdam, door middel van de heren CRAMER & HONHOFF en LOHUIS & Co. zullen doen verhandelen

Certificaten aan toonder voor vijf Gewone Aandelen met een nominale waarde van \$ 7,50 per aandeel in bovengenoemde vennootschap, uit te geven door Administratiekantoor „Interland” N.V., gevestigd te Amsterdam, op de voorwaarden vastgesteld bij akte d.d. 3 Maart 1950, verleden ten overstaan van de notaris J. Zwart te Amsterdam.

De eerste koers zal, rekening houdend met een **eventueel** ter beurze van Amsterdam geldend agio voor Amerikaanse waarden, worden vastgesteld op basis van de slotnotering der aandelen te New York, d.d. 29 Juni 1950. De notering te New York bedroeg op 21 Juni j.l. \$ 47 per aandeel.

De opneming der certificaten onder rubriek II in de Prijs-courant van de Vereeniging voor den Effectenhandel te Amsterdam is aangevraagd.

Exemplaren van een Bericht en afdrucken van de administratievoorwaarden zijn ten kantore van ondergetekenden verkrijgbaar, alwaar ook een exemplaar van het laatste jaarverslag van de International Paper Company ter inzage ligt.

AMSTERDAMSCH E BANK N.V.

LABOUCHERE & Co. N.V.

Amsterdam 23 Juni 1950.

The Statist

ESTABLISHED 1878

An Independent Journal of Finance
and Trade

★

OBJECTIVE APPRAISALS
CONSIDERED JUDGMENT
IMPARTIAL OPINION

★

Contains most complete range of
British economic and financial statist-
ics published in any weekly journal

★

World wide circulation

★

Annual subscription rate: (post free-
to include all supplements) £ 3:2:6
(fl 33,40)

LONDON: 51 CANNON STREET, E.C. 4

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W).
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.
Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Eko-
nomie, 14, Universiteitsstraat, Gent.
Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26,— per jaar
voor België/Luxemburg f 28,— per jaar, te voldoen door storting van de
tegenwaarde in Belgische francs bij de Banque de Commerce te Brussel
of op haar Belgische postgirorekening no 260.34.

Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige
landen f 28,— per-jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden
beëindigd per ultimo van het halenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzee-
dijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de
Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0,40 per mm. Contract-tarieven
op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht
voor om advertenties zonder opgaf van redenen te weigeren.

Losse nummers 75 cents, resp. 12 B. francs.